

Заклад вищої освіти «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра управління та організаційного розвитку

Кваліфікаційна робота

**на тему: «Концептуальні засади взаємодії
органів студентського самоврядування українських ЗВО
з ГО «Українська асоціація студентів»**

Виконала: студентка II курсу, групи

СУН_22_/М

галузі знань: 07 «Управління та
адміністрування»

спеціальності 073 «Менеджмент»

освітньо-професійної програми «Управління
неприбутковими організаціями»

Гомбалевська П. А.

Керівник: Борщевський В. В., д.е.н., доцент

Рецензент: Щурко У. В., д.е.н., доцентка

Львів – 2024

Гомбалевська П. А. Концептуальні засади взаємодії органів студентського самоврядування українських ЗВО з ГО «Українська асоціація студентів»: Кваліфікаційна робота: спеціальність 073 «Менеджмент»/ П. А. Гомбалевська/ Заклад вищої освіти «Український католицький університет», кафедра управління та організаційного розвитку, науковий керівник: В. В. Борщевський, д.е.н., доцент. – Львів: 2024. – с. 71.

Анотація. Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню питання взаємодії органів студентського самоврядування українських ЗВО з Громадською організацією «Українська асоціація студентів» як національним студентським об'єднанням України.

У процесі вирішення означеної проблем розглянуто процес зародження, становлення та розвитку студентського самоврядування в українських ЗВО, визначено напрямки взаємодії студентських самоврядних інституцій та окреслено перспективи співпраці органів студентського самоврядування з ГО «УАС».

Результатом дослідження стало виявлення найбільш ефективних шляхів взаємодії студентського самоуправління вітчизняних закладів вищої освіти з низкою молодіжних громадських об'єднань і організацій України. Окрім цього було проаналізовано досвід співпраці студентського самоврядування з суспільними інституціями в низці закордонних країн, що дозволило визначити перспективи ефективної взаємодії вітчизняних студентських самоврядних структур у царині діяльності молодіжних об'єднань.

Ключові слова: студентське самоврядування, органи студентського самоврядування, Українська асоціація студентів, партнерські взаємовідносини, співпраця, форми та методи студентського самоврядування, соціалізація студентської молоді, заклад вищої освіти, студентство, національне студентське об'єднання.

Abstract. Qualification work is dedicated to the exploration of the interaction between the student self-governments of Ukrainian higher education institutions and the non-government organization «Ukrainian Association of Students» as the national student union of Ukraine. In addressing this issue, the research delves into the genesis, formation, and development of student self-government in Ukrainian higher education institutions, identifying the directions of interaction among student self-governing institutions and outlining the prospects of cooperation between local student self-government and the NGO «UAS».

The research outcome reveals the most effective avenues of collaboration for student self-administration in domestic higher education institutions with various youth civic associations and organizations in Ukraine. Additionally, the study analyzes the experience of cooperation between student self-government and societal institutions in several foreign countries, providing insights into the prospects for effective interaction within the realm of activities of youth associations in the homeland.

Keywords: student self-government, local student union, Ukrainian association of students, interaction, cooperation, forms and methods of student self-government, socialization of student youth, higher education institution, student body, national union of students.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	10
1.1 Суть і значення поняття «студентське самоврядування».....	10
1.2 Студентське самоврядування у закладах вищої освіти Європи та світу.....	13
1.3 Історія розвитку та особливості функціонування студентського самоврядування в ЗВО України.....	17
РОЗДІЛ 2. СПІВПРАЦЯ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО З ВІТЧИЗНЯНИМИ СУСПІЛЬНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ.....	24
2.1 Взаємовідносини студентського самоврядування з адміністраціями українських ЗВО.....	24
2.2 Студентське самоврядування і студентські профспілки: співпраця чи протистояння.....	32
2.3 Характер і перспективи взаємодії ОСС з територіальними громадами.....	37
2.4 Громадська організація «Українська асоціація студентів» - від заснування до національного студентського об'єднання України.....	41
РОЗДІЛ 3. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ІЗ НАЦІОНАЛЬНИМ СТУДЕНТСЬКИМ ОБ'ЄДНАННЯМ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО АКТИВІЗМУ.....	49
3.1 Перспективи взаємодії органів студентського самоврядування із ГО «Українська асоціація студентів» на національному рівні.....	49
3.2 Міжнародний контекст, як складова формування співпраці студентських самоврядних інституцій.....	54

ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

У сучасному світі заклад вищої освіти є не лише місцем для реалізації освітнього процесу, але й простором для зрощення активної громадянської участі здобувача вищої освіти та формування не тільки професійних, а й особистісних компетенцій майбутнього фахівця. Одним із основоположних аспектів студентського життя є участь у діяльності органу студентського самоврядування, що в свою чергу відіграє важливу роль у формуванні та вирішенні питань, що стосуються студентської громади. Одним із ключових «гравців», який опікується напрямком підтримки та розвитку студентського середовища в Україні, є громадська організація «Українська асоціація студентів», що визнана міжнародною спільнотою національним студентським об'єднанням України.

Актуальність. Україна, як держава, що близько двох років знаходиться у стані повномасштабної війни та продовжує відстоювати своє право на незалежність і демократичні цінності, впевнено торує шлях до європейської інтеграції, продукуючи суттєві зміни у різних сферах життєдіяльності суспільства, вважаючи освіту визначальним чинником суспільних трансформацій. Тема «Концептуальні засади взаємодії органів студентського самоврядування українських ЗВО з ГО «Українська асоціація студентів» є актуальною з точки зору потреби активізації та участі молоді, зокрема студентської, у процесах державотворення. За умови забезпечення ефективного та двостороннього процесу, ця взаємодія може визначати напрямок розвитку закладів вищої освіти України, сприяти покращенню освітнього процесу та реформуванню українського простору вищої освіти на його шляху до розбудови й впровадження найкращих європейських практик та підходів.

Мета дослідження – дослідження особливостей і перспектив взаємодії органів студентського самоврядування із суспільними інституціями, зокрема ГО

«Українська асоціація студентів», як складової стратегії розвитку органів студентського самоврядування.

Мета дослідження передбачає виконання таких завдань:

1. Розкрити особливості становлення та розвитку студентського самоврядування в українських ЗВО;
2. Дослідити питання взаємодії органів студентського самоврядування із такими суспільними інституціями: адміністрації закладів вищої освіти, студентські професійні спілки, територіальні громади та неурядові організації, зокрема ГО «Українська асоціація студентів»;
3. Порівняти характер взаємовідносин студентського самоврядування із самоврядними інституціями в Україні та закордоном;
4. Проаналізувати приклади взаємодії та дослідити вплив співпраці між органами студентського самоврядування та УАС через участь студентства у реформуванні вищої освіти;
5. Визначити перспективи взаємодії студентського самоврядування та ГО «УАС», розробити рекомендації для її зміцнення.

Об'єкт дослідження: взаємодія органів студентського самоврядування із ГО «УАС»

Предмет дослідження: принципи та підходи до співпраці між органами студентського самоврядування та ГО «Українська асоціація студентів»

Методи дослідження. Для реалізації мети і завдань, визначених у цьому дослідженні, було використано наступні методи: аналітичний для вивчення й аналізу наукової літератури з означеної проблеми та досвіду діяльності студентського самоврядування у ЗВО України; історико-ретроспективний, що дав можливість проаналізувати зміст і напрями діяльності студентських самоврядних організацій; зіставно-порівняльний, на основі якого аналізувалися події, факти й розвиток студентського самоврядування; хронологічний, що сприяв розгляду діяльності студентських об'єднань у динаміці й часовій послідовності; метод моделювання, що дозволив конструювати певні моделі

взаємодії адміністрації ЗВО, студентської профспілки з органами студентського самоврядування; структурно-прогностичний метод, що дозволив формулювати висновки, рекомендації й пропонувати шляхи вдосконалення студентського самоврядування в українських ЗВО та їх співпраці з різними суспільними інституціями.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що отримані результати досить широкого спектру методів і форм діяльності органів студентського самоврядування можна використати в й діяльності лідерам ОСС; матеріали дослідження можуть використовуватись при написанні бакалаврських, магістерських робіт з означеної проблематики або ж навчальних посібників чи підручників з відповідною тематикою: окрім цього матеріали цієї наукової розвідки можуть бути використані при пошуку й визначенні шляхів взаємодії студентських самоврядних об'єднань з органами місцевого самоврядування або ж іншими суспільними інституціями.

Обсяг та структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів (теоретичного, дослідження та практичного), висновків до роботи, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 71 сторінка, де обсяг кожного розділу відповідно 14, 25 та 8. Робота містить 3 рисунки та 3 таблиці. Список використаних джерел складається із 57 посібників, книжок, статей міжнародних та українських авторів, електронних посилань на веб-сторінки та сайти.

У першому розділі кваліфікаційної роботи на тему «Концептуальні засади взаємодії органів студентського самоврядування українських ЗВО із громадською організацією «Українська асоціація студентів» було досліджено суть і значення поняття «студентське самоврядування», проведено ознайомлення із становленням органів студентського самоврядування у Європі та світі, а також із історією розвитку та особливостями функціонування ОСС у вітчизняних закладах вищої освіти.

У другому розділі ми заглибилися у питання співпраці студентських самоврядних інституцій із їхніми основними стейкхолдерами, а саме

адміністраціями закладів вищої освіти, студентськими профспілковими організаціями та територіальними громадами. Більш детально проаналізували структуру ГО «Українська асоціація студентів» як національного студентського союзу, що об'єднує органи студентського самоврядування ЗВО, а також наявні напрямки їхньої взаємодії.

Третій розділ присвячено практичним аспектам та рекомендаціям для розвитку наявних шляхів та перспектив взаємодії студентських самоврядних інституцій із ГО «Українська асоціація студентів», а також пошук нових крізь призму національних студентських об'єднань країн Європи та світу на основі їхнього досвіду.

РОЗДІЛ 1

СТУДЕНТСЬКЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ЗАКОРДОННИХ ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1.1 Суть і значення поняття «студентське самоврядування»

В останні століття якісна освіта впевнено стає однією з найбільш значущих сфер людської діяльності. Як тільки людство усвідомило, що освіта набула значення одного з визначальних, а то й головних чинників, що забезпечують соціальний, економічний, науковий і культурний прогрес, саме освіті почали приділяти значну увагу представники різних суспільних груп, як то: політики, громадські діячі й інші люди, котрі в силу власного інтелекту й амбіцій усвідомили та визначили пріоритетність у підготовці достатньої кількості освічених людей, здатних генерувати нові ідеї, приймати нестандартні та інноваційні рішення, а відтак, забезпечити поступальний розвиток людства загалом.

Деякі десятиліття незалежності України характеризуються оновленням усіх сфер діяльності вітчизняного суспільства, переоцінкою й утвердженням у національній свідомості досі нових або недостатньо знаних і усвідомлених світоглядно-ціннісних орієнтирів.

Попри певну інерцію, особистісну неготовність окремих суспільно-політичних кіл і персональний спротив деяких чиновників найвищого державного рівня, в Україні все ж було ухвалено низку законодавчих документів у царині освіти, й передусім вищої, що позитивно вплинули на створення сприятливих умов для особистісного розвитку й творчої самореалізації практично кожного українця. Закони України «Про вищу освіту», «Про освіту» й Національна доктрина розвитку освіти України в XXI столітті не лише декларують, але й забезпечують умови для того, щоб кожне наступне покоління вітчизняних громадян усвідомило, що без їхньої здатності й готовності до постійного підвищення свого інтелектуального, професійного й особистісного рівнів буде надзвичайно складно розбудувати в Україні якісне громадянське

суспільство і тим самим сприяти інтеграції своєї країни до європейського й світового просторів, як конкурентоспроможної держави. [1; 2; 3]

І хоча це завдання для всіх громадян країни, найбільш соціально оптимістичною категорією суспільства будь-якої держави є молодь. Подібний висновок базується не лише на дещо банальній віковій перспективності молодих людей, а на суттєвій перевазі саме цієї верстви народонаселення в питаннях готовності до різючих змін, що стали характерною ознакою сучасного суспільства.

Але навіть, у молодіжному середовищі варто визначити найбільш активну його частину, це – студентство. Студенти – справді специфічна соціальна група, яку об'єднують спільні умови навчання, спілкування, праці і навіть, побуту. Саме для студентів властиві почуття (відчуття) корпоративної єдності, належності до «чогось» великого й єдиного, а відтак максимальної готовності захистити «своє» і «своїх».

Свого часу академік Національної академії наук України і Національної академії педагогічних наук України, президент НАПН України Кремень В. зазначив: «Самопізнання, саморозвиток, самореалізація - тріада, що складає основу людського щастя. І дві з цих складових – в руках освітян». [4] Поділяючи думку відомого вченого й управлінця зазначимо, що саме в університетах, де максимально сконцентрована «надчутлива до інформаційних, соціальних і комунікативних впливів студентська молодь, є нагальна необхідність моделювати громадянське суспільство в багаторічній перспективі, враховуючи всі його проблеми та протиріччя». [4]

Якщо ми свідомі того, що маємо виховати молоду й амбітну особистість, котра здатна генерувати нові ідеї й прагне самореалізуватись практично у всіх сферах людської життєдіяльності, ми, на думку дослідника Мокляка В., повинні «залучити студента до такої діяльності, яка б сприяла розвитку його здібностей та формуванню якостей, необхідних для подальшої продуктивної праці». [5]

І саме на це й має бути спрямована значна частина діяльності органів студентського самоврядування.

Уключивши до матеріалу нашого дослідження словосполучення «органи студентського самоврядування», розглянемо це питання детальніше.

Відповідно до трактування Великого тлумачного словника сучасної української мови «самоврядування - це форма управління, за якого суспільство чи певна організація має право самостійно вирішувати питання внутрішнього керівництва». [6] Керуючись таким визначенням, дослідниця Носовець Н. робить висновок, що «студентське самоврядування – це участь студентів в управлінні закладом вищої освіти». [7]

Поділяючи саме таку думку, дослідники Швидкий С. і Ступняк О. розглядають студентське самоврядування «як необхідний елемент управління університетом і вагомий фактор у формуванні громадської активності студентів». [8]

Варто наголосити, що залишаючись головною, теза про участь студентів в управлінні закладу освіти, набула й інших тлумачень або доповнень. Так, науковець Потопа К. визначаючи поняття «самоврядування» наголошує на тому, що це «процес реалізації студентами своїх прав, обов'язків та ініціатив на основі прийняття рішень і їх реалізації за допомогою власних сил та у співпраці з адміністрацією». [9]

Водночас, Ящук І., визначаючи суть поняття студентське самоврядування, вказує, що це «системно-цілісне утворення з притаманними йому якісно новими характеристиками. Метою створення такої системи є, передусім, соціалізація особистості майбутнього фахівця, визначення її моральних орієнтирів». [10]

Дещо під іншим кутом зору розглядає суть студентського самоврядування дослідниця Барбіна Є., яка вважає, що «студентське самоврядування – це самостійна громадська діяльність студентів з реалізації функцій управління вищим навчальним закладом, яка здійснюється студентами відповідно до завдань студентського колективу, задля забезпечення виконання студентами своїх обов'язків, захисту їхніх прав і сприяє гармонійному розвитку особистості студента, формуванню в нього навичок майбутнього організатора, керівника. Головна мета діяльності органів студентського самоврядування полягає у

створенні умов самореалізації молодих людей в інтересах особистості, суспільства і держави». [11]

Зауважимо, що саме останнє з усіх наведених тлумачень поняття «студентське самоврядування», на нашу думку, чи не найбільш повно й вичерпно характеризує його суть та історичну тяглість, адже ілюструє еволюцію демократичних свобод студентів упродовж тривалого періоду - з епохи середньовічних університетів до сучасних ЗВО.

Навчаючись саме у вітчизняних закладах вищої освіти, автор має можливість через особисту причетність до різного роду та рівнів самоврядних студентських інституцій спостерігати за еволюцією вищої школи, де студентське самоврядування, нехай і поступово, але набуває статусу природності в системі управління закладом освіти. Можемо констатувати, що лише за останні 10-15 років чимало українських ЗВО пройшли шлях від повного ігнорування студентських ініціатив, закликів і вимог до абсолютно адекватного розуміння користі і необхідності партнерства задля вирішення спільних проблем і викликів, які постають перед вітчизняними закладами вищої освіти.

Але більш детально означену проблему розглянемо в наступних розділах нашого дослідження.

1.2 Студентське самоврядування у закладах вищої освіти Європи та світу

Визначаючи суть поняття «студентське самоврядування», ми відчули всю повноту тяглості цього терміну, адже воно було властивим уже для багатьох університетів середньовічної доби. Не складно зробити висновок, що власне й саме поняття «студентське самоврядування» своїм корінням сягає саме тієї доби.

А тому цілком природним є наше прагнення більш детально ознайомитись з періодом зародження й становлення студентського самоврядування у низці європейських університетів.

Певний досвід поінформованості і безпосереднього спілкування автора цього дослідження з представниками європейських закладів вищої освіти дає нам

можливість стверджувати, що в країнах Європи практично неможливо віднайти освітній заклад, де б не функціонувало учнівське/студентське самоврядування. На перший погляд відносно формальна вимога європейського законодавства виявляється надзвичайно дієвою за умов її реального втілення й реалізації.

Саме на цьому акцентують увагу дослідників чимало науковців, які досить детально ознайомились із особливостями функціонування й завданнями, що вирішуються самоврядними студентськими організаціями в країнах Європи.

Проаналізуємо окремі наукові розвідки та з'ясуємо особливості діяльності студентського самоврядування у деяких закордонних країнах.

Зокрема, як стверджує дослідниця Бірюкова М. станом на 2017 рік у Франції на національному рівні було створено «Організацію сприяння та захисту студентів; Федерацію загальних студентських асоціацій, яка включає 1420 асоціацій; Національну Спілку студентів Франції; Національну між університетську Спілку». [12]

Окрім цього, окремою формою студентського самоврядування у Франції є синдикати. За інформацією науковиці Бірюкової М. «студентські синдикати організовуються на університетських та регіональних рівнях, що об'єднуються в національні». [12]

На початок 2017 року за даними тієї ж авторки у Франції існували такі студентські синдикати: Федерація Студентських Синдикатів, Синдикат солідарних, унітарних та демократичних студентів, Федерація Дітей Республіки, Національна Конфедерація Праці, Конфедерація студентів. [12]

Варто відзначити, що попри строкате розмаїття представницьких органів студентського самоврядування, що діють на масштабному загальнонаціональному рівні, у Франції все ж найбільш впливовими інституціями є самоврядні органи у французьких університетах. За авторитетним твердженням дослідниці Шпаківської О. «у Франції органи студентського самоврядування діють відкрито та демократично: вибори до рад проводяться одночасно та за окремими списками, студенти отримують право впливати на рішення адміністрації ЗВО впродовж двох років і можуть бути представлені в

дисциплінарній та соціальній університетських комісіях, де розглядаються особові справи студентів. Досить часто французьких студентів обирають очільниками рад, де 50% складають викладачі й обраний голова отримує право вирішального голосу. [13]

Суттєво доповнить нашу уяву про особливості функціонування студентського самоврядування в закордонних університетах аналіз стану справ з означеного питання в ЗВО Великобританії.

Зокрема, відзначимо той факт, що студентські самоврядні інституції діють у Сполученому Королівстві у формі студентської спілки, студентського уряду чи студентської ради.

Саме останні чи не найбільш повно відображають і захищають думки студентів щодо особливостей освітнього процесу, а також опікуються наданням різноманітних послуг здобувачам освіти. Як стверджує дослідниця Бірякова М., саме «ради керують деякими комерційними установами (магазини, нічні клуби, друк газет, спортивні клуби)». [12] При цьому голова ради обирається її членами й отримує заробітну плату. [12]

На відміну від студентських рад, студентські спілки «досить часто відіграють роль навчальних центрів, проводячи різного роду кампанії, дебати, тощо». [12]

Цікавим фактом є те, що, наприклад, студентські спілки закладів вищої освіти Великобританії досить потужно фінансуються. В основі їхніх бюджетів кошти від університетів, спонсорів, комерційної діяльності й низки державних установ, які з ними співпрацюють.

Цікавою й корисною, на нашу думку, інформацією про студентське самоврядування в Європі буде аналіз справ у польських університетах. Польща, окрім географічного сусідства з Україною, в останні роки стала своєрідною студентською Меккою для багатьох випускників українських загальноосвітніх закладів, а тому буде цілком природньою наша увага до означеної проблеми в університетах саме цієї країни.

Варто відзначити, що права польських студентів досить чітко виписані в законодавстві, що дозволяє їм реально впливати на рішення щодо функціонування своїх університетів.

Як свідчить дослідниця Шпаківська О. головним колегіальним органом, що функціонує при польському університеті є сенат. Згідно закону «максимальна кількість студентів, яких можуть обрати до цього органу становить 25% від загального складу». [13] Примітно, що у виборах беруть участь студенти денної й заочної форм навчання. До того ж важливим на нашу думку є той факт, що всі претенденти формують свої команди й переконують студентську спільноту в тому, що саме вони достойні представляти інтереси ровесників у сенаті.

Промовистим фактом на користь значимості студентського самоврядування в польських університетах є їхня фінансово-правова незалежність й досить міцна матеріальна база.

Так, за даними, що подає в своєму дослідженні Шпаківська О. «річний бюджет органів студентського самоврядування Варшавського університету 2012-2013 рр. становить близько 200 000 доларів на рік». [13; 14]

Що можна взяти за приклад українським студентським активістам, так це, на думку автора даної розвідки, право польських студентів впливати на формування рівня оплати за навчання в університетах. Заради справедливості варто наголосити, що в даному питанні потрібно брати до уваги виключно економічну складову питання, а не вдаватись до непередуманих і часто популістських декларацій з будь-якої сторони.

Навіть досить побіжний аналіз особливостей функціонування студентського самоврядування в низці європейських країн свідчить про наявність певного досвіду й традицій, що склалися у взаємовідносинах адміністрації університетів і студентського самоврядування.

Окрім цього, чітко виписані на найвищому рівні закони й правила, регламентують практично всі питання в цій царині й убезпечують обидві сторони від можливих непорозумінь і конфліктів.

Усе це сприяє тому, що й адміністрація університетів, і студентство відчують себе рівноправними партнерами, які усвідомлюють своє суспільне призначення й роль у розбудові своєї країни.

1.3 Історія розвитку та особливості функціонування студентського самоврядування в ЗВО України

Студентське самоврядування у вітчизняних університетах має відносно коротку історію, і як нам видається, в повному вимірі про це суспільне явище варто говорити з набуттям Україною незалежності.

Звичайно ж, окремі «паростки» студентського самоврядування на теренах українських земель з'являлися і раніше. Так, на думку дослідниці Краснощок І. йдеться про те, що «проблеми самоврядування молоді були об'єктами уваги на різних етапах становлення вітчизняної освіти. Ідеї самоврядування обстоювали М. Грушевський, М. Драгоманов, О. Романович-Славотинський, І. Франко та інші». [15]

Але, як ми вже зауважили, про наповнення реальним змістом поняття «студентське самоврядування» в українському освітньому просторі можна говорити починаючи з 90 рр. ХХ століття. Суттєвого ж прискорення процесу демократизації вищої освіти в Україні надало підписання нашою країною Болонської декларації в травні 2005 року. [16]

Саме в контексті Болонського процесу студентське самоврядування розглядається як важлива і невід'ємна складова освітнього процесу у вищій школі. Наголосимо, що саме з того часу розпочалась скрупульозна робота з розбудови структури студентського самоврядування. Нехай і поступово, але було вибудовано різновекторний «каркас» студентських самоврядних інституцій – від академічної групи і студентських гуртожитків до факультетів, інститутів та університетів.

Водночас, зазнавала трансформації й законодавча база. Відбувалося це під впливом суспільно-політичних подій в Україні (Помаранчева революція 2005

року, Революція Гідності 2014 року), де рушійною силою була українська молодь, особливо її найбільш консолідована частина – студентство.

Варто наголосити, що суттєво «зміцнив» позиції студентів у питаннях їхньої участі в управлінні університетами Закон України «Про вищу освіту», де в Статті 40 чітко виписана роль студентства у широкому спектрі питань життєдіяльності ЗВО, визначені повноваження органів студентського самоврядування, сфери їхнього впливу й відповідальності в процесі здобуття молодими людьми вищої освіти. [1]

Усе це позитивно вплинуло на процес розбудови студентського самоврядування в українських ЗВО. Сьогодні складно уявити український університет, де б не було ради, сенату, парламенту, уряду чи конгресу. Нехай і не відразу, але наші студенти повірили в те, що в них з'явилась реальна можливість і право вирішувати і долучатися до низки питань пов'язаних з освітнім процесом, умовами навчання і проживання в студентських гуртожитках, а через участь у колегіальних органах (вчені ради, збори або конференції трудових колективів) реально брати участь в управлінні університетами.

Звичайно ж, як і будь-який інший процес становлення студентського самоврядування не має чітких рамок, а проходячи різні фази активності і трансформації, триває й нині. При цьому окрім зростання кількісних показників, відбуваються і якісні зміни. Як не безпідставно наголошує дослідниця Бірюкова М. «студенти набувають суттєвого досвіду організаторської роботи, знаходять нові форми і методи діяльності...» [12]

Але наше дослідження було б позбавлене об'єктивності, якби ми зосередились виключно на позитивних сторонах процесу становлення та розвитку студентського самоврядування в українських закладах вищої освіти.

Прикро, але на шляху демократизації суспільства загалом і вищої освіти зокрема, ми припускаємось досить суттєвих помилок, які гальмують наш шлях до повноцінної євроінтеграції.

Шкода, але далеко не всі суб'єкти в царині вищої школи України усвідомили, що «інститут студентського самоврядування є однією з каталізуючих засад розбудови громадянського суспільства, виховання громадянина України ХХІ століття». [12]

На нашу думку, мав і головне має рацію колишній почесний голова Студентської ради Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка Юрій Кращенко, який аналізуючи стан розвитку студентського самоврядування в Україні вказував на низку діалектичних протиріч в освітньому середовищі сучасної вітчизняної вищої школи. [17]

Посилаючись на дослідження Загайтової Л., пан Кращенко Ю. вказує на наявність низки протиріч, як то: психологічні, теоретико-методичні, юридичні, економічні, педагогічні й організаційні. [17]

Поділяючи точку зору студентського активіста, розглянемо названі протиріччя більш детально.

Розпочнімо з психологічних протиріч, які, передусім, ґрунтуються на ментальній неготовності чималої частини наших студентів і викладачів абсолютно природньо сприйняти принципи колегіальності й демократизму у вітчизняній вищій школі.

В основі означеної проблеми є неготовність окремих представників адміністрацій ЗВО й викладачів сприймати студентів як партнерів, які на рівні можуть перейматись проблемами розвитку свого університету.

Як нам відомо, навіть станом на поточний період, означена проблема залишається актуальною, хоча й не є такою гострою, якою була ще 10-15 років тому.

Наступна проблема або протиріччя, що гальмує поступальний рух у зміцненні студентського самоврядування при вирішенні актуальних проблем вищої освіти є брак високофахової «теоретико-методичної та навчальної літератури з питань розвитку студентського самоврядування в Україні». [17]

Автор повністю поділяє точку зору колишнього студентського лідера Сумського державного університету Гуменного М., який свого часу вказував на

відсутність єдиної національної концепції розвитку студентського самоврядування. Окрім цього, на думку Гуменного М., на якого посилається Кращенко Ю., багатьом лідерам студентського самоврядування хочеться радше бути «кимось», аніж «щось робити». [17]

Наступною проблемою можна назвати юридичні протиріччя, які виникають радше не з причини юридичної казуїстики, а формального ставлення окремих керівників університетів до дотримання законів України в царині демократизації вищої школи. Так, законодавець чітко виписав норми, де без участі студентства не можуть здійснюватись ті чи інші дії. Зокрема, йдеться про те, що лише за погодженням з органами студентського самоврядування можна відраховувати й поновлювати на навчання, переводити з держзамовлення на контрактну форму навчання й навпаки, призначати працівників на певні керівні посади, поселяти до гуртожитків тощо.

Що ж відбувається в реальному житті?

Як свідчать зустрічі з активістами студентського самоврядування, досить поширеною практикою є суто формальне дотримання вимог закону. Заради об'єктивності відзначимо, що питання тут не лише до керівництва окремих університетів, але й до органів самоврядування.

Ще одна проблема чи то протиріччя має суто економічне підґрунтя. Ми вже відзначали в попередніх розділах роботи як фінансується студентського самоврядування в Польщі, Великобританії та Франції. Подібною є ситуація і в інших країнах Європи. Як стверджує Кращенко Ю. «для підтримки своєї діяльності студентські спілки Бельгії отримують фінансування від своїх університетів, а у Швеції студенти на пряму сплачують певну суму органам студентського самоврядування». [17]

Тут варто наголосити, що і вітчизняне законодавство чітко вказує розмір фінансової підтримки органів студентського самоврядування, що дорівнює 0,5% від надходжень до закладу вищої освіти від його основної діяльності. [1]

Проте за свідченням українських активістів далеко не всі університети дотримуються норми закону, всіляко обмежуючи фінансування зніційованих студентами проєктів і заходів.

Рис. 1.3 Кошти, спрямовані ЗВО на діяльність ОСС у 2020 році згідно норми, що визначена Законом України «Про вищу освіту»

Джерело: [18]

Аналізуючи дані, надані Міністерством освіти і науки України щодо 146 органів студентського самоврядування закладів вищої освіти із усіх регіонів України, народний депутат України Грищук Р. зазначає, що у 2020 році відбулося недофінансування органів студентського самоврядування українських університетів на 11 957 280 грн. [19]

Проаналізувавши публічну інформацію щодо фінансової діяльності українських ЗВО та дані, надані Міністерством освіти і науки України, було зроблено вибірку із тринадцяти закладів вищої освіти та розрахунку коштів, що були спрямовані на діяльність органів студентського самоврядування у відповідних ЗВО. Варто зазначити, що перші десять, зазначених у таблиці, є «рекордсменами» за розміром фінансування діяльності ОСС. У той час, коли ОСС середньо-статистичного класичного регіонального закладу вищої освіти

може мати у розпорядженні від 100 до 300 тисяч грн на реалізацію власної діяльності.

Беручи до уваги дані, зазначені у Рисунку 1.3 та Таблиці 1.3, ми можемо зробити припущення, що у 2020 році мінімальна кількість органів студентського самоврядування, що не отримали своє фінансування становить близько 14, а максимальна кількість, що частково чи навіть повністю не отримала коштів на реалізацію своєї діяльності - може становити понад 40 ОСС.

Таблиця 1.3

**Фінансування діяльності органів студентського самоврядування у
2020 році**

	Назва закладу вищої освіти	Розмір фінансування
1.	Київський національний університет імені Тараса Шевченка	1 872 400 грн
2.	Державний торговельно-економічний університет (Київський національний торговельно-економічний університет)	1 520 900 грн
3.	Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця	1 501 800 грн
4.	Ужгородський національний університет	1 411 000 грн
5.	Сумський державний університет	1 059 700 грн
6.	Львівський національний університет імені Івана Франка	1 000 000 грн
7.	Національний університет «Львівська політехніка»	982 800 грн
8.	Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	978 650 грн
9.	Національний авіаційний університет	894 400 грн
10.	Національний університет біоресурсів і природокористування	816 450 грн
11.	Прикарпатський національний університет імені	727 000 грн

	Василя Стефаника	
12.	Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка	137 500 грн
13.	Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка	101 630 грн

Джерело: розроблено автором з інформації із офіційних сайтів закладів вищої освіти України [19; 20; 21; 22; 23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31]

Коротенько зупинимось ще на одній проблемі, що негативно впливає на ефективність функціонування студентського самоврядування в українських ЗВО – це педагогічні протиріччя, що базуються на неусвідомленості як частиною викладачів, так і певною кількістю студентів ролі й значущості студентського самоврядування в житті академічної спільноти.

На нашу думку відбувається це через те, що частина студентів не усвідомила, що саме їхня громадянська позиція, формуючись у студентські роки, стане згодом основою, таким собі особистісним світоглядним підмурівком їхньої суспільної активності й відповідальності. Як нам видається, це є свідченням «молодого» громадянського суспільства, яке формується й викристалізовується в Україні.

Підбиваючи підсумок вище сказаному зауважимо, що студентське самоврядування стало невід’ємною складовою життєдіяльності університетів не лише Європи, світу, а й України. Рух нашої країни до євроінтеграційних процесів викликав необхідність демократизації всіх сфер вищої школи, де одним з головних суб’єктів є студентство.

Цілком природним є зародження й подальше становлення та розвиток самоврядних студентських інституцій. І попри певний спротив окремих консерваторів серед керівного й професорсько-викладацького складу вітчизняних ЗВО та одночасну інертність і пасивність частини українських студентів, самоврядування в наших університетах поступово набуває тих цінних орієнтирів, які властиві кращим зразкам європейського й світового рівнів.

РОЗДІЛ 2

СПІВПРАЦЯ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНСЬКИХ ЗВО З ВІТЧИЗНЯНИМИ СУСПІЛЬНИМИ ІНСТИТУЦІЯМИ

2.1 Взаємовідносини студентського самоврядування з адміністраціями українських ЗВО

Обраний Україною курс на євроінтеграцію цілком природньо передбачає суттєву трансформацію змісту вітчизняної освіти, передусім вищої.

На нашу думку, саме в цій складовій суспільних перетворень, Україна досягла певних результатів. Як уже відзначалося, особливо відчутно це сталося після підписання Україною у 2005 році Болонської декларації. Подальша імплементація цього документу, нехай і поступово, але все ж сприяла адаптації певних надбань вітчизняного простору вищої освіти до кращих європейських стандартів.

Чи не найголовнішою складовою євроінтеграційних змін у вищій школі освіти є реалізація студентоцентрованого навчання.

Цілком природнім є питання – що таке студентоцентроване навчання? Відповідь убачається наступною. Передусім, за умови впровадження принципів такого змісту навчання розширюється автономія студентів, а це в свою чергу підвищує їхню самоорганізацію, сприяє розвитку лідерського потенціалу очільників самоврядних студентських інституцій тощо.

Як мовиться в Законі України «Про освіту», одним із завдань студентоцентризму має бути «створення освітнього середовища, орієнтованого на задоволення потреб та інтересів здобувачів вищої освіти, зокрема надання можливостей для формування індивідуальної освітньої траєкторії; побудову освітнього процесу на засадах взаємної поваги і партнерства між учасниками освітнього процесу. [1]

Іншими словами, за умов студентоцентрованого підходу, здобувачі вищої освіти стають «активними учасниками освітнього процесу, а викладач діє як

партнер і наставник, створюючи умови для їхнього активного навчання, саморозвитку та самореалізації». [32]

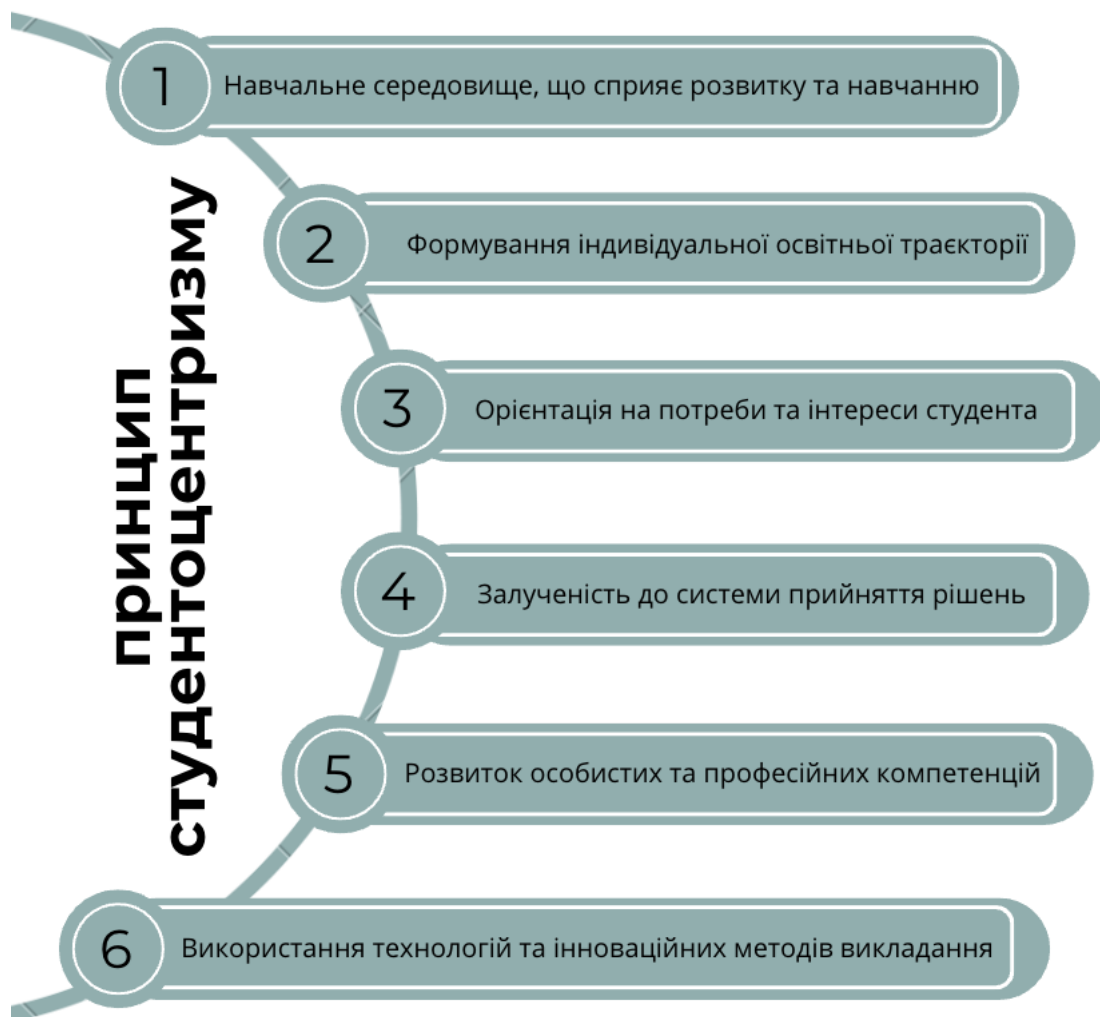

Рис. 2.1 Ключові аспекти принципу студентоцентризму

Джерело: [33]

Певна увага з нашого боку до питання студентоцентризму цілком виправдане, адже як стверджує в своїй науковій розвідці Бахрушин В. «запровадження і розширення сфери застосування студентоцентрованого підходу є одним з ключовим трендів розвитку Європейського простору вищої освіти (ЄПВО)». [34]

Саме через таку призму сприйняття демократизації вищої школи в Україні розглянемо взаємодію студентського самоврядування з різними суспільними інституціями, як то: з адміністрацією університетів, професійними спілками і громадськими об'єднаннями, що утворилися в Україні внаслідок реформування територіального устрою.

Спочатку проаналізуємо характер взаємовідносин студентського самоврядування з адміністраціями українських ЗВО.

Ми вже відзначали, що сьогодні складно уявити український ЗВО, де б не діяло студентське самоврядування. Варто відзначити, що нехай і поступово, але наше студентство повірило у власні сили, зрозумівши, що до їхніх думок і пропозицій дослухаються викладачі і керівництво університетів.

Навіть побіжне ознайомлення з інформативними документами, що проливають світло на функціонування студентського самоврядування в університетах, дозволяє сформувати уяву про структуру самоврядних інституцій, їхні завдання та безпосередню участь у вирішенні низки питань і проблем, що повсякдень виникають у процесі реалізації освітнього процесу.

Пропонуємо розглянути у відсоткових значеннях питання участі здобувачів вищої освіти в роботі органів самоврядування університету та профільних комісій, які функціонують у закладах вищої освіти.

Таблиця 2.1

Представництво здобувачів вищої освіти у органах самоврядування та комісіях закладів вищої освіти

Назва органу/комісії ЗВО	Представництво студентів (% від загального складу)
Вчена рада	не менше 10 %
Конференція трудового колективу	не менше 15 %
Стипендіальна комісія	не менше 50 %

Джерело: Закон України «Про вищу освіту» [1]

Згідно Закону України «Про вищу освіту» представництво студентів повинно бути забезпечено у складі вищого органу управління закладу вищої освіти не менше ніж 10% від загального кількісного складу органу, не менше 15% у складі конференції трудового колективу, а також не менше 50% представництва здобувачів у стипендійній комісії університету чи структурного підрозділу.

Окрім цього, не менше 15% здобувачів вищої освіти мають право голосу у виборчому процесі при обранні керівника закладу вищої освіти.

Незважаючи на певні політичні інтереси, можна вважати, що певного прискорення впровадженню студентського самоврядування на національному рівні надало створення у травні 2005 року Всеукраїнської студентської ради, як консультативно-дорадчого органу при Міністерстві освіти і науки України. [35]

На нашу думку, цей напів формальний крок, зроблений саме на високому управлінському рівні, сприяв вияву активності студентів у багатьох вітчизняних університетах, передусім, регіональних. Такий висновок підкріплюється суттєвим зростанням кількісних показників у частині появи нових осередків студентського самоврядування в українських закладах вищої освіти після 2005 року.

Більше того, звичним явищем стало бажання самоврядних студентських інституцій вітчизняних університетів зміцнювати зв'язки між організаціями університетів як свого регіону, так і у всеукраїнському масштабі.

Але як нам видається, більшою користю від нашого дослідження буде, коли йтиметься не про успіхи, а прикрі невдачі, що гальмують не лише розвиток студентського самоврядування, а й загалом поступальний рух України до європейських стандартів вищої освіти й загальнолюдських цінностей.

На нашу думку, цілком слушною є оцінка розвитку студентського самоврядування дослідницею Бірюковою М., яка посилаючись на вивчений досвід, робить висновок, що «більшість студентських парламентів та рад є своєрідними придатками до адміністрації вищих начальних закладів». [12]

За таких умов, на думку дослідниці, студентського самоврядування в Україні лише «імітує діяльність..., а його органи є суто ляльковими...». [12]

Не поділяючи категоричність такої оцінки в повному обсязі, автор наголошує, що підстави для подібних суджень усе ж були, особливо це проявлялось у перше десятиліття ХХІ століття, коли «студентські органи створювались не з ініціативи студентів, а «згори», за рішенням і під

керівництвом адміністрації ЗВО. Звичайно ж, говорити про незламність і самостійність самоврядування за таких умов не доводиться.

Що ж потрібно зробити, щоб подолати названі негативні явища? Зокрема Краснощок І. вважає, що для цього необхідно «подолати формалізми у діяльності студентського самоврядування; надати студентському самоврядуванню реальні права і окреслити їхні обов'язки; залучити до студентського самоврядування найавторитетніших лідерів громадської думки студентської спільноти; надати кваліфіковану допомогу студентському самоврядуванню; розширити сфери діяльності». [15]

Для того, щоб вище названі умови були виконані, необхідно перш за все досягнути партнерських відносин між студентським самоврядуванням і керівництвом університетів. Як не безпідставно вважає Краснощок І. вийти на рівень партнерства в спілкуванні й діяльності можна передусім через підготовку педагогів, студентів, представників адміністрацій до відповідної взаємодії, оскільки це вимагає від партнерів високої рефлексії, усвідомлення цінності спільної діяльності та важливості спільних цілей. [15]

Постає цілком логічне питання - що заважає налагодженню справді ефективних партнерських відносин? На нашу думку, відповідь потрібно шукати в особливостях менталітету представників обох сторін партнерства. Саме такий висновок убачається цілком виправданим, адже і студенти, і особливо, викладачі є продуктом авторитарної педагогіки, за якої одна сторона має навчати (часто густо це трансформується в «повчати»), а інша навчатися (бажано без права на питання «а чому й навіщо?»).

Окрім цього є й чимало правової казуїстики в питаннях упровадження студентського самоврядування в українських ЗВО. Так, згідно статті 40 Закону України «Про вищу освіту» адміністрації університетів категорично заборонено втручатися в справи самоврядних студентських інституцій. [1]

Але як свідчить реальний стан справ, досить часто положення про студентське самоврядування затверджується на засіданнях вчених рад університетів, а не на загальних зборах (конференції) студентів, що на думку

автора, є протизаконним, адже за таких умов утрачається сама суть «незалежності» документу.

Ще на один недолік вказує Бахрушин В., який досить аргументовано зазначає, що норма статті 40 Закону України «Про вищу освіту», закріплюючи, як обов'язкову вимогу, обирати органи студентського самоврядування шляхом прямого таємного голосування, не завжди є виправданою. [34] Певною мірою, поділяючи судження дослідника зауважимо, що вказана норма закону цілком слухна при обранні керівного складу органу самоврядування, але за умови голосування за низку інших питань уже не вбачається такою безальтернативною, породжуючи абсолютно не виправдані бюрократичні застороги й перепони.

Продовжуючи розгляд питання під кутом зору незалежності вітчизняних самоврядних організацій в українських ЗВО, наголосимо ще на одній проблемі. Зокрема, йдеться про фінансову сторону справи, адже кошти на підтримку діяльності ОСС мають надходити з бюджетів університетів. І тут складно не погодитись з твердженням Бахрушина В., який відзначаючи цей факт, наголошує, що за таких умов не доводиться говорити «про невтручання адміністрації ЗВО. [34]

Принагідно знову відзначимо те, в який спосіб фінансуються студентські самоврядні інституції в європейських країнах - від державної підтримки, до виручки від комерційної діяльності ОСС або особистого внеску студентів. До прикладу останній, за інформацією дослідниці Шип Н., у австрійських університетах на початку 2000 року складав щомісяця 13,5 євро і був «законним внеском студента на розвиток студентського самоврядування». [36]

Звичайно ж, наведені форми й джерела фінансування діяльності ОСС у європейських університетах убезпечують їх від бажання адміністрації ЗВО вплинути на певні рішення або позицію студентства.

І все ж попри низку досить відчутних проблем, студентське самоврядування в українських університетах набуло характеру стабільної й, головне, позитивної еволюційності.

Урешті-решт, ті концептуальні завдання, що стоять перед ОСС, а це – максимальне використання творчого та інтелектуального потенціалу кожного студента, самоактуалізація особистості майбутнього фахівця, формування навичок самоорганізації та самоуправління нехай поступово, а іноді дещо і спотворено, але все ж розв'язується й реалізовується.

Варто наголосити, що постійно розширюється спектральність діяльності органів студентського самоврядування. Так, останнім часом студентське самоврядування все активніше долучається до розробки й затвердження змісту освітніх програм, здійснення моніторингу та внесення пропозицій для їхнього вдосконалення, студентські активісти все частіше включаються в роботу творчих груп із написання грантових програм і проєктів. Предметом їхньої уваги усе частіше стають і наукові дослідження, про що свідчать численні публікації у фахових вітчизняних і зарубіжних виданнях.

Саме така багатовекторна діяльність дозволяє студентам розвивати свої лідерські якості, набути управлінського досвіду, сформувати такі риси як самостійність, самодисципліна, відповідальність.

Але чи не головною «заслугою» студентського самоврядування, на нашу думку, є те, що діяльність органів студентського самоврядування в українських університетах створює необхідні й достатні умови для процесу соціалізації студентів.

Ураховуючи те, що питання соціалізації студентської молоді не є предметом нашого дослідження, але є важливими для аналізу діяльності студентського самоврядування, все ж зупинимося на цьому питанні, нехай і побіжно.

Аналізуючи діяльність студентського самоврядування саме під кутом зору їхнього впливу на соціалізацію студентів відзначимо, що деякі науковці визначають низку соціально-педагогічних умов, за яких процес соціалізації відбувається максимально ефективно.

Так, науковиця Шеїна Л., виокремлює наступні умови: «Перша – забезпечення взаємодії між представником органів студентського самоврядування, студентства та структурними підрозділами навчального

закладу, громадськими організаціями. Друга – включення студентів у різні види соціально значущої діяльності відповідно напрямків роботи студентського самоврядування. Третя – розвиток лідерських якостей студентської молоді. Четверта – стимулювання ініціативності студентської молоді в реалізації завдань студентського самоврядування». [37]

На нашу думку саме така класифікація соціально-педагогічних умов найбільш повно відображає особливості діяльності ОСС через призму їхнього впливу на соціалізацію студентської молоді.

Аналізуючи вказані умови, відзначимо, що їх реалізація відбувається через тісну взаємодію студентського самоврядування з адміністрацією університетів. Саме такий висновок підтверджується напрямками такої співпраці, що проявляється у вирішенні організаційних питань при проведенні масових заходів зініційованих студентами, забезпечення їх матеріально-технічного супроводу, дотримання достатнього рівня безпекових гарантій тощо.

Варто наголосити, що в багатьох вітчизняних ЗВО стало доброю традицією організувати круглі столи, проводити семінари, де студентським активістам пропонуються зустрічі з успішними людьми, політиками й громадським діячами, які є неформальними лідерами в різних сферах суспільної життєдіяльності.

Усе це, на наше глибоке переконання, сприяє розвитку лідерських якостей в членів самоврядних організацій, які отримують необхідний досвід роботи й навички керівництва певними колективами чи групами людей.

Підсумовуюче вище викладене зазначимо, що тісна співпраця студентського самоврядування з керівництвом ЗВО, за умови рівноправного партнерства, створює максимальні умови для залучення студентів до реальної участі в управлінні університетом, формуванню позитивного іміджу закладу в освітньому просторі, а, головне, сприяючи широкій соціалізації студентства, викристалізовує лідерів – суспільно активних молодих людей, які й стають у майбутньому успішними очільниками установ, організацій, громадських рухів і політичних інституцій.

2.2 Студентське самоврядування і студентські профспілки: співпраця чи протистояння

Варто відзначити, що сучасна українська наукова думка приділяє чимало уваги питанням, пов'язаним з розвитком студентського самоврядування в українських ЗВО. Не оминули увагою дослідники й питання взаємовідносин органів студентського самоврядування й профспілкових організацій студентів.

З початком модернізаційних перетворень, що впродовж останніх десятиліть відбуваються в українській вищій освіті, назріло питання й щодо визначення місця й ролі в новій системі координат студентської профспілки.

Безперечно, що існування саме такого професійного союзу є нонсенсом, успадкованим з часів радянської доби, адже в жодному разі студенти не є представниками жодної з професій, визначених у відповідних класифікаторах найвищого державного рівня.

Але тут справедливо треба віддати належне керівництву профспілкового руху, якому вдалося чітко структурувати студентську профспілку, визначити джерела фінансування й підготувати чималу кількість лідерів профспілкового руху.

До того ж було вибудовано досить дієву систему підготовки кадрів для цього громадського об'єднання. Практично в кожній області України було створено навчально-методичні центри з підготовки профспілкових активістів, що забезпечувало еволюційність при кадрових ротаціях профспілкових очільників.

Автор даної наукової розвідки, не є апологетом студентського профспілкового руху, але вважає за доцільне висвітлити цю проблематику, адже в українських ЗВО досить гостро постало питання - студентське самоврядування і профспілки: хто зайвий?

А можливо не все так категорично і роботи вистачить усім?! Задля пошуку відповіді на останнє питання продовжимо аналіз причин «життєдіяльності» студентського профспілкового руху.

Отож, здавалось б усе зрозуміло – апріорі студентської профспілки бути не може. Але в наших реаліях вона є, вона функціонує. А тому цілком природньо

виникає питання – що є тим життєдайним джерелом, яке утримує цей соціальний рудимент «на плаву».

Пропонуємо проаналізувати основні критерії розмежування, які викладені у Таблиці 2.3 між органами студентського самоврядування та первинними профспілковими організаціями студентів згідно чинного законодавства.

Таблиця 2.3

Порівняння основних аспектів функціонування ОСС та профспілкових організацій

	Критерії розмежування	Органи студентського самоврядування	Первинні профспілкові організації студентів
1.	Нормативно-правове регулювання	Закон України «Про вищу освіту»	Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»
2.	Статутні документи	Положення про студентське самоврядування ЗВО, яке ухвалює вищий орган ОСС – Конференція студентів ЗВО	Статут профспілки, який приймається на з'їзді/конференції профспілки (не первинної профспілкової організації ЗВО)
3.	Членство	Представляє інтереси усієї студентської громади, членом якої студент автоматично з моменту зарахування	Профспілки представляють інтереси своїх членів, які виявили бажання вступити до профспілки і не можуть претендувати на офіційне представництво усіх студентів ЗВО
4.	Юридичний статус	Може бути зареєстрований як громадська організація відповідно до законодавства з	Громадська організація, може набувати статусу юридичної особи, мати печатку, рахунок в банку, штатний розпис,

		урахуванням особливостей, встановлених ЗУ «Про вищу освіту»	наймати працівників та укладати договори
5.	Термін повноважень	1 рік	5 років
6.	Договір із ЗВО	Адміністрація ЗВО не зобов'язана нічого укладати	ЗУ «Про колективні договори і угоди» зобов'язує адміністрацію укладати колективний договір із профспілкою
7.	Приміщення	Керівник ЗВО має забезпечити ОСС належними умовами для діяльності, включно із наданням приміщення	Адміністрація зобов'язана надати приміщення для профспілки

Джерело: власна розробка автора на основі Законів України «Про вищу освіту» та «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [1; 38]

Одразу зазначимо, що кожна інституція керується окремим законодавством. Проте у той же час на рівні закладу освіти діє нормативно-правове регулювання, процес затвердження якого свідчить про абсолютну керованість ОСС студентською спільнотою, у той час як до процесу затвердження статуту профспілки жодним чином не залучені студенти.

Також ми помічаємо, що існує велика прірва у питання членства. У той час, як усі студенти ЗВО стають членами студентського самоврядування та можуть брати участь у виборах представників до ОСС, членом профспілкової організації є лише той студент, який написав заяву про вступ до організації. У контексті даного аспекту варто наголосити на тому, що органи профспілок обираються лише особами, що є членами профспілки, та відповідно можуть представляти лише інтереси своїх членів. Протиставленням цього є право студентського самоврядування робити заяви та висловлювати позиції від імені усієї студентської спільноти закладу освіти. Ознайомившись із фактами наведеними

у Таблиці 2.3 можна чітко відслідкувати забезпечення принципу незалежності та керованості ОСС лише студентами.

Аналізуючи це, постає питання: чому в питаннях розбудови студентського самоврядування виникало й виникає чимало проблем, а з профспілковим членством справи не такі вже й погані?

Не претендуючи на істину «останньої інстанції», зауважимо, що спрацьовують, як мінімум, два фактори. Перший, це на ментальному рівні закріплена суто наша українська боязкість змін, а другий криється у джерелах фінансування обох самоврядних інституцій. Профспілка функціонується за рахунок внесків спілчан (1% від стипендії), а студентське самоврядування фінансується з бюджету університету. Що економічно вигідніше адміністрації? Питання – риторичне.

Але тут виникає дилема. Чинним законодавством передбачено досить солідний правовий захист як профспілки, так і рядових спілчан. При цьому законодавець майже нічого не зробив, щоб змінити норми відповідних законів.

З іншого боку євроінтеграційні процеси спричинили появу норм законів, які надають досить широкі повноваження органам студентського самоврядування.

Як результат маємо такий собі дуалізм самоврядних студентських інституцій у вітчизняних ЗВО.

Саме під таким кутом зору розглядає означену проблему дослідниця Бірюкова М., яка характеризує ситуацію, що склалася у взаємовідносинах ОСС і студентської профспілки вказує, що це радше «конкуренція, збіг функцій та повноважень». [12]

І тут цілком логічним убачається питання – яким може бути вихід із досить складної ситуації? Як мінімум є два шляхи вирішення проблеми – подальше загострення взаємовідносин або ж пошук ідей і шляхів для партнерської співпраці.

Як свідчить реальний перебіг подій, у кожному з українських університетів ця проблема вирішується по-різному. При цьому зауважимо, що до кардинальних рішень, як це відбулося у Польщі, де було ліквідовано всі структури студентської

профспілки, справа не дійшла. Більше того, в деяких українських університетах розмір членських профспілкових внесків зріс з 1% до 2%, а то і до 3% і, головне, що студенти сприйняли цей факт як належне. Зрозуміло, що й керівництво тих закладів не заперечувало проти такого «добровільного» рішення студентської спільноти.

Доречно зауважити, що при опитуванні лідерів студентського самоврядування щодо дотримання норми закону про обов'язкове фінансування ОСС у розмірі 0,5% річного бюджету університету, лише 18% відсотків опитаних у 2023 році відповіли, що отримали фінансування в повному обсязі.

Згідно результатів того ж опитування майже третина опитаних ЗВО мала бюджет у 2023 році від 10 до 100 тис грн. і лише 30,5% ЗВО мали бюджет понад 301 тис. грн. [39]

А тепер порівняємо ці цифри з бюджетом студентської профспілки. Візьмемо за приклад ЗВО, де навчаються 3000 студентів на державному замовленні і з них 40% отримують стипендію у розмірі майже 2 000 грн. За умови, що члени профспілки сплачують лише 1% від розміру академічної стипендії, за рік загальна сума складатиме 288 тис. грн. Якщо внесок становить 2% - то це сягне 576 тис грн. в рік, а за умови 3% внеску - профспілковий річний бюджет сягатиме 864 тис. грн.

Звісно, далеко не завжди все вирішує матеріальна складова, але без фінансової підтримки досить складно впроваджувати навіть найкращі студентоцентриські проекти.

Наведені вище розрахунки проливають світло лише на фінансову сторону справи. А тепер пригадаємо чітко структуровану й розгалужену систему профспілкового всеобучу для лідерів-спілчан, майже повну підтримку з боку адміністрації й матимемо не зовсім втішне порівняння з умовами функціонування студентського самоврядування.

А тому цілком логічним вбачається вирішення означеної проблеми через встановлення партнерських взаємовідносин між органами студентського самоврядування, які в силу багатьох обставин вимушені підтримувати

адміністрації ЗВО і профспілкою студентів, яка в силу багато десятилітнього досвіду діяльності, зберігає певний вплив на студентство, що відбувається не в останню чергу й через лояльне ставлення керівництва університетів.

Але на думку автора, головне полягає все ж у тому, щоб обидві самоврядні студентські інституції об'єднали свої зусилля заради студентської спільноти.

На нашу думку, в ситуації, яка склалась у багатьох вітчизняних ЗВО, саме такий вихід із проблеми був би найоптимальнішим. При цьому можна було б чітко розставити акценти на сферах впливу на студентство або ж не діливши на «наше» й «ваше» спільно вирішувати питання, що повсякчас виникають перед здобувачами.

За будь-якого варіанту вирішення досить важливої проблеми, вирішальним фактором буде позиція лідерів обох сторін студентського самоврядування. На наш погляд, саме за подібних обставин і перевіряється зрілість нашої громадянської позиції, готовність до компромісів і здатність керуватися державницькими підходами, а не власними амбіціями.

2.3 Характер і перспективи взаємодії ОСС з територіальними громадами

Однією з найбільш логічно завершених реформ, які проводить наш уряд на шляху євроінтеграції України, є реформа місцевого самоврядування. Попри наявність багатьох проблем саме в цій царині наша країна може реально засвідчити перші успіхи такого реформування.

Нехай і поступово, але українське суспільство усвідомлює, що «сильне місцеве самоврядування є основним чинником демократизації суспільства, що веде до підвищення добробуту пересічних громадян. Сильне місцеве самоврядування є тоді, коли його здійснює вся громада. Тому застосування інноваційних методів залучення громади, а надто тих соціальних груп, які не становлять більшості в суспільстві, до розв'язання питань місцевого значення надзвичайно важливе для розвитку самоврядування». [40]

Поділяючи думку автора процитованого дослідження зауважимо, що до соціальних груп, які не становлять більшість, належить студентська молодь.

Виходячи з завдань модернізації сучасної вищої освіти в Україні, нагальною є потреба формування дієвої моделі взаємовідносин і співпраці вітчизняних ЗВО з місцевими органами самоврядування. Важливо буде наголосити, що мешканці майже кожної територіальної громади є студентами українських університетів або ж закінчивши навчання, працюють у місцевих установах, на підприємствах, у закладах соціальної інфраструктури тощо.

І як свідчить вивчення досвіду функціонування громад за кордоном, з місцевим самоврядуванням тісно співпрацюють студентські самоврядні об'єднання.

В Україні така форма взаємодії відносно нових інституцій перебуває на початковій стадії, а тому автором дослідження вбачається слушним розгляд співпраці студентського і місцевого самоврядування.

Доречно зауважити, що й у вітчизняних наукових колах означена проблема ще не набула широкого й глибокого висвітлення та вивчення, а тому відразу ж вкажемо на брак літератури та джерел з цього питання.

Наукові розвідки ж зарубіжних дослідників акцентовані на висвітлення історико-педагогічних умов формування студентських союзів і об'єднань. Ще одним з напрямків досліджень є вивчення питання щодо особливості управління студентськими самоврядними організаціями, їх структурної побудови тощо. Останнім часом з'явилися публікації, зміст яких характеризує досить широкий спектр співпраці студентського самоврядування з місцевими територіальними громадами.

Посилаючись на зарубіжних дослідників, проаналізуємо напрямки цієї співпраці. Так, за інформацією дослідників Хрикова Є., Кравченко О., Васильової Н. студентські лідери університетів США «беруть активну участь у діяльності територіальних громад, що дозволяє їм підготуватися до майбутньої кар'єри; органи студентського самоврядування можуть надавати органам публічної влади групи для проведення опитувань; студентські об'єднання разом

з викладачами університету можуть вирішувати питання благоустрою...» [41] Окрім цього, студенти беруть участь, у розробці та реалізації навчальних курсів для різних категорій мешканців територіальних громад. [41]

Цікавим є досвід співпраці ОСС німецьких університетів з органами самоврядування місцевих громад. Так, останні беруть активну участь в управлінні закладів вищої освіти, в «сприянні політичній, духовній та культурній освіті студентів; сприянні розвитку спорту та здорового способу життя в університеті; сприянні інтеграції студентства в суспільне життя». [41]

Аналіз співпраці ОСС і місцевих громад у низці інших зарубіжних країн дозволяє нам узагальнити досвід такої взаємодії. Передусім, відзначимо роль студентських самоврядних об'єднань в підготовці і проведенні масових заходів, як то: спортивні змагання, пісенні й танцювальні конкурси, які постійно відбуваються в тих чи інших територіальних громадах.

Тут варто відзначити, що саме такі форми взаємовідносин мають позитивний вплив на обидві сторони, адже студенти отримують неоціненний досвід у вирішенні організаційних питань, а місцеве самоврядування, проводячи певні масштабні заходи, залучає додаткові фінансові ресурси через стимулювання розвитку логістично-транспортної інфраструктури, соціальної сфери, що в кінцевому результаті позитивно впливає на формування позитивного іміджу конкретного регіону або громади.

Як свідчать дані з наукових розвідок наших зарубіжних колег, ще одним перспективним напрямком співпраці ОСС і територіальних громад є вирішення надважливих екологічних проблем. Передусім, це – збір і переробка сміття, побутових відходів, особливо, пластику й інших матеріалів хімічної промисловості.

Варто відзначити, що оцінка ризиків і викликів, які гостро стоять перед людством, суттєво різняться в ментальній «системі координат» українських і європейських студентів. Для останніх саме екологічні проблеми є чи не найголовнішими, тоді як для вітчизняної студентської молоді ці питання на сьогодні ще не є пріоритетними. Але досвід співпраці європейських самоврядних

інституцій у цій царині потрібно вивчати вже сьогодні, враховуючи швидкоплинність суспільного розвитку.

Ще одним напрямком співпраці ОСС і місцевого самоврядування, що набуло поширення в європейських країнах стала «волонтерська діяльність студентів, яка передбачає відвідування пацієнтів у лікарні; роботу у благодійних магазинах, що дозволяє поліпшити навички продажів; догляд за безпритульними тваринами, збирання пожертвувань на закупівлю продуктів літнім людям, проведення розважальних заходів для людей у лікарні, будинку пристарілих або дитячому будинку...» [41]

Окрім цього ці ж дослідники зазначають, що американські студенти «здійснюють управління обліковими записами в соціальних мережах благодійних організацій з метою підвищення обізнаності мешканців громади, написання повідомлень у блогах тощо; студенти інженерної та соціальної спеціальностей беруть участь у розробленні проєктів на запит і потреби громади...» [41]

Зауважимо, що наведені приклади співпраці ОСС з місцевим самоврядуванням у низці закордонних країн, безперечно слугуватимуть самоврядним інституціям і в Україні.

Адже вже сьогодні, з початком повномасштабної війни з Росією, ми стали свідками масової участі студентів вітчизняних ЗВО у волонтерському русі, що охопив значну кількість населення України. Особливо показовими є приклади тісної співпраці з військовими сил оборони в прикордонних областях, де студенти активно долучилися до виготовлення маскувальних сіток, окопних свічок і ще безлічі речей побутового призначення, але конче необхідних для успішного ведення бойових дій.

У багатьох громадах на рівні обласних або колишніх районних центрів проводилися, а то й проводяться чимало масових заходів, де активними учасниками є саме студенти, які забезпечують інформаційний, мистецький супровід дійств і в такий спосіб долучаються до вирішення завдань, що стоять перед громадами.

Автор не мав на меті ґрунтовно висвітлювати означену проблему, але навіть її побіжний аналіз, особливо в частині вивчення досвіду співпраці органів студентського самоврядування зарубіжних університетів з місцевими громадами, відкриває реальні перспективи для впровадження найбільш ефективних форм такої співпраці в університетських реаліях. Як свідчить незначний досвід взаємовідносин ОСС і територіальних громад в Україні, така співпраця є міцним підмурівком для розбудови і студентських самоврядних інституцій і вітчизняного місцевого самоврядування.

Завершуючи розгляд цього питання, наведемо слова досить відомого українського дослідника Кращенка Ю., якому належать декілька наукових розвідок у царині студентського самоврядування. Характеризуючи напрямки взаємодії ОСС вітчизняних університетів з місцевим самоврядуванням, Кращенко Ю., узагальнивши досвід такої співпраці, визначає її концептуальні основи: «співпраця має будуватись на засадах соціального партнерства і мати системний, плановий і достроковий підхід; передбачення у місцевих бюджетах певних статей витрат, спрямованих на фінансування суспільно-корисної діяльності студентських і молодіжних організацій; забезпечення участі органів студентського самоврядування у розробці стратегії регіонального та місцевого розвитку...» [40]

Звичайно ж, названими формами співпраці органів студентського самоврядування з місцевими громадами широкий спектр таких взаємовідносин не вичерпується. Більше того, частина з них потребує вдосконалення й осучаснення, але безсумнівно є перспективними.

2.4 Громадська організація «Українська асоціація студентів» - від заснування до національного студентського об'єднання України

У попередніх розділах ми вже дослідили питання діяльності органів студентського самоврядування в Європі та світі, а також історію розвитку органів студентського самоврядування в закладах вищої освіти України в період розбудови її незалежності. Аналізуючи, ми мали можливість переконатися у

тому, що у «верхівці» міжнародного студентського руху переважно наявний національний студентський союз, що займає лідерську позицію та представляє думку студентів країни шляхом консолідації усіх органів студентського самоврядування закладів вищої освіти цієї країни.

Відтак, для того, щоб більш ґрунтовно дослідити питання студентського самоврядування в Україні пропонуємо перейти ближче до її теми – взаємодії органів студентського самоврядування із громадською організацією «Українська асоціація студентів», проаналізувавши діяльність якої, її можна сміливо назвати лідером серед українських студентських організацій.

Історія організації бере початок у 1999 році, коли було засновано Українську асоціацію розвитку студентського самоврядування, як одне з перших в Україні студентських об'єднань. Згодом спадкоємицею УАРСС стає Всеукраїнська молодіжна громадська організація «Українська асоціація студентського самоврядування» (ВМГО «УАСС»), яка була заснована 24 листопада 2002 року та зареєстрована Міністерством юстиції України 26 вересня 2003 року. У 2016 році рішенням Х Генеральної асамблеї УАСС було перейменовано у всеукраїнську молодіжну громадську організацію «Українська асоціація студентів». [42]

Наразі Українська асоціація студентів є однією з найбільших молодіжних організацій України. Її діяльність спрямована на розвиток потенціалу студентської молоді та захист їхніх прав. Асоціація є єдиною організацією, яка з 2007 року є повноправним членом Європейського союзу студентів (ESU - European Students' Union), відтак визнана національним об'єднанням студентів України в міжнародній спільноті, завдяки чому активно співпрацює із 45 національними студентськими об'єднаннями 40 країн світу. [43]

Місія організації є наступною:

Захищати права та спільні інтереси, здійснювати просвітництво та представляти студентів України. [44]

А візійними аспектами, якими керується організація є:

- Думка студентів України має силу;

- Свідомі студенти в якісному освітньому середовищі;
- Консолідовані студенти заради реалізації спільних інтересів;
- Від активного студента - до свідомого громадянина.

Цінності, які об'єднують усіх членів команди та є спільно визначеними стали наступні: громадянська ідентичність, рівність, єдність, прозорість, розвиток, добросовісність та принцип студентоцентризму, основи якого ми розібрали раніше в рамках дослідження європейського контексту діяльності студентського самоврядування.

Варто зауважити, що впродовж усіх 25 років функціонування Української асоціації студентів діяльність організації базувалася на демократичних принципах та керованості саме студентською спільнотою, зокрема студентських лідерів, що забезпечувало і продовжує забезпечувати незалежність Асоціації від адміністрації університетів, політичних сил та інших інституцій.

Для того, щоб більш детально зануритися у функціонування організації та дослідити питання студентської участі в ній, пропонуємо розглянути структуру за якою працює Українська асоціація студентів згідно її Статуту та інших нормативно-правових документів:

1. Керівними органами Асоціації є:
 - вищий орган управління – Генеральна асамблея;
 - орган поточного управління – Правління;
 - виконавчий орган – Виконавчий комітет;
 - керівник – Президент;
2. Технічний виконавчий орган – Секретаріат;
3. Дорадчий орган – Наглядова рада.

Пропонуємо більш детально з'ясувати структуру органів та їхніх функцій в Асоціації за допомогою Рисунку 2.4.

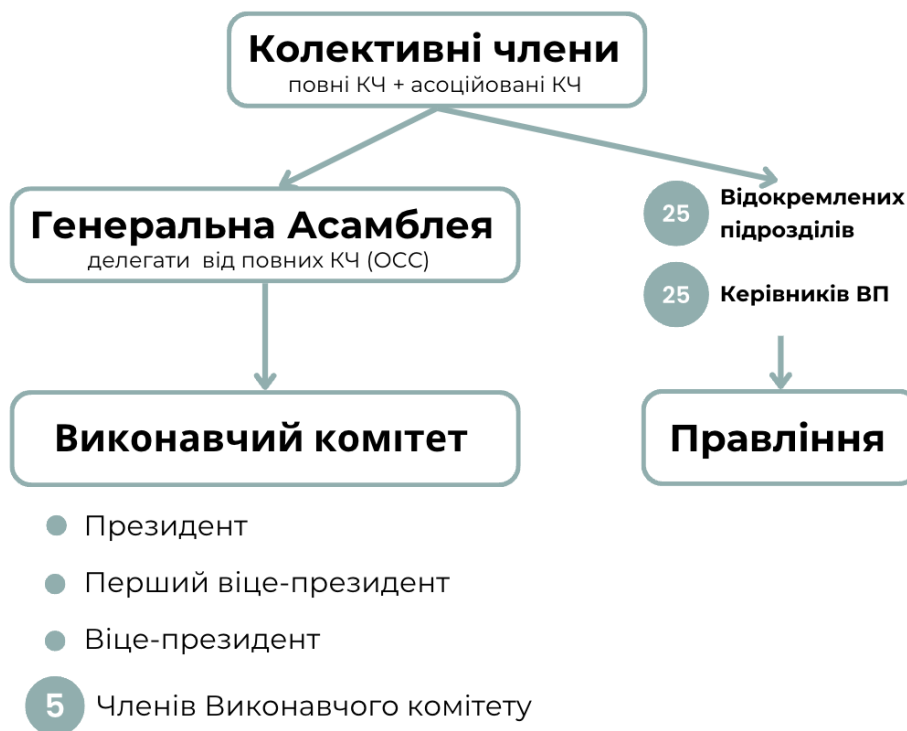

Рис 2.4. Структура Керівних органів УАС

Джерело: [45]

Генеральна асамблея – є вищим органом управління УАС. Рішення на ГА приймаються щодо обрання керівних посад, зокрема Президента організації та членів Виконавчого комітету, складу Наглядової ради, їхнього дострокового припинення повноважень, внесення змін до Статуту тощо. ГА формується із делегатів від колективних членів, де повні колективні члени, тобто органи студентського самоврядування, мають право голосу. Відтак ми можемо зробити висновок, що організація керується лише студентами, адже вищий орган організації формується із 100% здобувачів вищої освіти.

Органом поточного управління у період між проведенням загальних зборів є Правління. Як зазначено на Рисунку 2.4, організація має 25 відокремлених структурних підрозділів у 24 областях України та місті Київ. Згідно статутних документів у кожному відокремленому підрозділі колективні члени цього регіону на регіональній Асамблеї обирають керівника свого регіону.

До складу Правління входять за посадами обрані керівники відокремлених підрозділів Асоціації та президент Асоціації.

Виконавчий комітет організації є виконавчим органом Асоціації. Членами Виконкому є Президент, перший віце-президент, віце-президенти та інші члени Виконкому, що обираються Генеральною асамблеєю.

Секретаріат є технічним виконавчим органом Асоціації, на який покладається здійснення документального, організаційного, матеріально-технічного та юридичного забезпечення діяльності Асоціації.

Діяльність Асоціації здійснюється згідно Статуту ГО «УАС», останню редакцію якого було затверджено черговою 19 Генеральною асамблеєю у 2019 році. Статут визначає дві форми колективного членства в Асоціації: повне та асоційоване. [45]

Для забезпечення принципу демократії та керованості організації саме студентами, повними колективними членами Асоціації можуть бути лише органи студентського самоврядування закладів вищої освіти України та їхніх відокремлених підрозділів, наукові товариства студентів, аспірантів, докторантів і молодих вчених.

Із метою представництва локальних груп студіюючої молоді забезпечено можливість асоційованого колективного членства, якими можуть бути профільні студентські громадські об'єднання, студентські ради, що утворені при органах державної влади, студентські молодіжні консультативно-дорадчі органи тощо. Відповідно до реєстру колективних членів, що зазначено на сайті організації, УАС налічує близько 150 повних колективних членів з числа органів студентського самоврядування українських ЗВО та 5 асоційованих колективних членів. Повний перелік колективних членів Асоціації зазначено у Додатку 1.

Дослідивши усі органи Асоціації та їхнє функціонування, ми змогли запевнитися, що дана організація була створена студентами для студентів та у своїй подальшій діяльності керується саме принципами незалежності та студентської єдності.

Тепер пропонуємо більш детально заглибитися у досвід взаємодії Української асоціації студентів із студіюючою спільнотою України.

Коли незалежний студентський рух почав своє становлення, а студентська молодь почала прагнути розширення своїх прав та впровадження європейських практик в український простір вищої освіти, Асоціація стала консолідуючою силою та провідником до нових перспектив студентської участі у системі вищої освіти.

У 2004 році Асоціація успішно здійснила лобювання нового законодавства, що стосувалося розподілу стипендій та матеріальної допомоги між студентством та аспірантами, хоча раніше це було прерогативою профспілкових студентських організацій. Результатом цього також стала пільга для здобувачів вищої освіти на залізничний транспорт, якою студентство користується й до сих пір за наявності студентського квитка. [46]

Згодом у 2007 році довелося відстоювати можливість пільгового проїзду у літній період. [47]

У продовження успішних адвокаційних кампаній послідували наступні здобутки: скасування трирічного відпрацювання випускників закладів освіти, які здобували освітній ступінь за бюджетні кошти, скасування додаткових платних послуг для студентів та плати за виготовлення диплому, збільшення квоти стипендіатів та забезпечення участі студентів у розподілі стипендій у складі стипендійних комісій.

Окрім захисту та розширення прав студентів, місією організації є здійснення просвітництва, що послугувало заснуванню низки традиційних регіональних та національних заходів та проєктів для студентської спільноти: щорічний Національний студентський форум, регіональні тренінгові програми «Students active», проведення низки всеукраїнських студентських опитувань та громадських обговорень із високопосадовцями та представниками органів влади та основними стейкхолдерами.

У розрізі цього варто зазначити про фактичне припинення усієї організаційної та просвітницької діяльності у зв'язку із переведенням освітнього процесу у дистанційний формат на території усієї країни. На той момент організація показала свою неспроможність та неготовність до такого розвитку

подій, що спричинило інституційну кризу та прірву у комунікації Асоціації із її колективними членами та представниками стейкхолдерів. Про те, яким чином та якими підходами відновлювати взаємодію організації, як національного студентського об'єднання із студентською спільнотою ЗВО України ми більш детально поговоримо у наступному розділі нашого дослідження.

Наступний із візійних напрямків Української асоціації звучить так: «Свідомі студенти у якісному освітньому середовищі», що відображається у чіткій та послідовній позиції Асоціації на шляху розбудови системи забезпечення якості вищої освіти України. Близько 10 років тому представниками організації було розроблено концепцію та структуру Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти на основі європейських принципів та практик із забезпеченням права голосу та рівноправної участі студентів із усіма стейкхолдерами. [48]

Важливим стратегічним кроком стала тренінгова програма із якості вищої освіти для студентів українських ЗВО, яка була реалізована в рамках проекту Erasmus+ KA2 «Quality Assurance System in Ukraine: Development on the Base of ENQA Standards and Guidelines» та метою якої була і є підготовка експертів із акредитації освітніх програм із числа здобувачів. [49]

Наступним кроком послугувало створення Національного об'єднання студентських експертів із акредитації освітніх програм, що забезпечує постійну підготовку та участь здобувачів у розбудові системи забезпечення якості вищої освіти у відповідності до європейських практик. [45]

У підсумку дослідження питання розвитку Української асоціації студентів та її взаємодії із органами студентського самоврядування варто пригадати про найбільш успішну та унікальну кампанію студентського руху України у співпраці із національними студентських союзами країн Австрії, Словаччини, Угорщини та Нідерландів – написання та введення до Закону України «Про вищу освіту» статті 40, яку ми вже неодноразово згадували у попередніх розділах нашого дослідження та, яка закріплює, унормовує та значно розширює

повноваження органів студентського самоврядування та забезпечувала норму невтручання адміністрації закладів вищої освіти у їхню діяльність.

Усі ці кампанії та проекти були успішно реалізовані та у подальшому впроваджені у взаємодії лідерів студентського самоврядування та задля їхньої подальшої активної участі у розбудові системи самоврядних студентських інституцій та реформуванні простору вищої освіти України.

РОЗДІЛ 3

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ ІЗ НАЦІОНАЛЬНИМ СТУДЕНТСЬКИМ ОБ'ЄДНАННЯМ, ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ СТУДЕНТСЬКОГО АКТИВІЗМУ

3.1 Аналіз та перспективи взаємодії органів студентського самоврядування із ГО «Українська асоціація студентів» на національному рівні

У попередніх розділах нашої дослідницької роботи нам вдалося дослідити питання діяльності органів студентського самоврядування та їхньої участі, як невід'ємної складової освітнього процесу вищої школи. Ми з'ясували, що роль студентських лідерів полягає передусім у тому, щоб долучатися до вирішення тих питань, що безпосередньо стосуються освітнього процесу та дозвілля студентів, захисту їхніх прав та інтересів, покращенню якості освіти, можливості участі у системі забезпечення якості вищої освіти та управлінні закладом вищої освіти.

Проте дослідження актуального стану органів студентського самоврядування після декількох років дистанційного навчання, спричиненого пандемією COVID-19 та повномасштабним вторгненням на територію України, показало результат низхідного руху у зацікавленості студентів до участі у студентському самоврядуванні їхніх ЗВО та обізнаності у суті діяльності самоврядних студентських організацій.

Враховуючи це, ми пропонуємо визначити чотири основні засади взаємодії органів студентського самоврядування: правова, інституційна, організаційно-просвітницька та адвокаційна. Пропонуємо розглянути їх детальніше крізь призму практичних кроків для студентських лідерів та освітянської спільноти в цілому.

Перед тим, як формувати рекомендації студентським лідерам обох сторін, представникам органів студентського самоврядування інституційного рівня та

очільникам студентських організації на рівні держави, зокрема провідної студентської громадської організації «Українська асоціація студентів», у розрізі інституційної, організаційно-просвітницької та адвокаційної складових взаємодії, варто повернутися до структур національних студентських об'єднань європейських країн. Усі вони відіграють ключову роль у формуванні активної громадянської позиції та представленні інтересів студентської громади на різних рівнях.

Варто наголосити на тому, що основоположною у цьому процесі є підтримка з боку держави для того, щоб забезпечити ефективну діяльність та розвиток інституційної спроможності національного студентського об'єднання та органів студентського самоврядування українських ЗВО. Ця підтримка визнається не лише як фінансова, але й як системна, яка сприяє формуванню стійкої та незалежної структури для представлення інтересів студентів.

Пропонуємо розглянути це на основі структури національного об'єднання студентів сусідньої нам країни, а саме Парламенту студентів Республіки Польща (ПСРП). Відмінним фактором від української системи студентського самоврядування є те, що Парламент є офіційно визнаним представником студентської спільноти усіх студентів закладів вищої освіти Законом Республіки Польща «Про вищу освіту та науку». [50]

Згідно цього закону ПСРП об'єднує студентські самоврядування усіх приватних та державних закладів вищої освіти, таким чином представляючи та консолідуючи близько 1300000 здобувачів вищої освіти. [51]

Беручи це до уваги перейдемо до правового аспекту взаємодії в рамках нашого дослідження.

На відміну від польської структури студентського самоврядування, на рівні українського законодавства, а саме Закону України «Про вищу освіту» відсутній один із вирішальних аспектів діяльності усієї системи студентського самоврядування національного рівня – врегулювання взаємодії органів студентського самоврядування із іншими студентськими організаціями, зокрема національним студентським об'єднанням.

Фактор «закріплення» на рівні законодавства забезпечує та сприяє одному із основних принципів взаємодії – консолідуючому. Його мета полягає у тому, щоб об'єднати на рівних засадах усі органи студентського самоврядування українських закладів вищої та фахової передвищої освіти. Це, передусім, сприятиме розвитку мережі органів студентського самоврядування у національному студентському об'єднанні, підтримці об'єднуючого потенціалу, а також врегулюванню питання студентської участі у робочих групах та комітетах, що формують політику у сфері вищої освіти.

Одним із успішних прикладів адвокації Української асоціація студентів у даному контексті є участь студентів у системі забезпечення якості вищої освіти українського простору вищої освіти. Розглянемо приклад статутних документів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, а саме Положення «Про конкурсну комісію з відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти». Відповідно до нього у конкурсній комісії наявний представник «національного об'єднання студентів України, що є членом Європейського союзу студентів (ESU)». [52]

Аналогічна проблема спостерігається і на рівні нормативно-правових документів, якими регулюється діяльність органів студентського самоврядування, а саме Положення про діяльність ОСС. Під час аналізу низки нормативних актів стало зрозуміло, що у них досить рідко описано питання взаємодії із іншими самоврядними студентськими організаціями.

Саме тому для врегулювання зовнішніх зв'язків органів студентського самоврядування Асоціацією було напрацьовано «Типове положення про ОСС», яке урегулює цю взаємодію таким чином: «ОСС може співпрацювати з органами студентського самоврядування ЗВО України та інших країн, міжнародними і національними студентськими організаціями та їх об'єднаннями, укладати з ними угоди, меморандуми тощо для кращого виконання своїх завдань; ...брати участь у громадських акціях, громадських ініціативах чи рухах, заходах, організованими громадськими організаціями...

якщо мета цієї акції (руху, ініціативи, заходу) співпадає з метою студентського самоврядування ЗВО». [53]

Проте окрім цього державна підтримка матиме й важливий символічний вимір – через визнання державою важливості студентського голосу та внеску в розвиток суспільства відбудеться формування позитивного ставлення до студентських об'єднань як важливого елементу громадянського суспільства.

Щодо державної фінансової підтримки – це є ключовим для забезпечення стабільності функціонування національного студентського об'єднання. Забезпечення стабільного фінансування дозволить розробляти та впроваджувати стратегічні програми, проводити просвітницьку діяльність та організовувати тренінгові програми для студентських активістів.

Власне, це і є логічним переходом до нашого наступного аспекту засад взаємодії – організаційно-просвітницького, що передбачає забезпечення дієвого просвітницької інструменту для студентства, що передусім сприятиме підвищенню експертності студентських лідерів у контексті їхньої діяльності на рівні закладу вищої освіти, а також і розширенню «бульбашки» студентських активістів.

Рекомендацією в даному контексті є розробка Українською асоціацією студентів тренінгової програми національного рівня, що міститиме у собі основні принципи діяльності органів студентського самоврядування, прав та обов'язків студентів, вибудови партнерських відносин із адміністрацією університету, використання фінансів передбачених органам студентського самоврядування, залучення додаткових ресурсів, проєктного менеджменту, адвокації тощо.

Вельми дієвим методом буде також і подальше формування студентського експертного об'єднання національного рівня у рамках структури Асоціації (на прикладі уже згаданого Національного об'єднання студентів експертів із забезпечення якості вищої освіти), що у свою чергу продовжуватиме реалізацію тренінгової програми із метою проведення навчань у кожному закладі вищої

освіти та сприятиме підвищенню інституційної спроможності та функціонуванню органів студентського самоврядування.

Окрім цього, наступною частиною цієї складові, що витікає із попереднього пункту і також в свою чергу сприятиме розбудові взаємодії не лише ОСС із Асоціацією, а й іншими студентськими самоврядування ЗВО України – є організаційна.

Ми вбачаємо у ній роль Української асоціації студентів як національної платформи для проведення регіональних, національних та міжнародних форумів, конференцій та інших проєктів для обміну ідеями та досвіду органів студентського самоврядування вітчизняних ЗВО, що у свою чергу формуватиме єдину консолідовану студентську силу всередині українського громадянського суспільства.

Одним із прикладів таких ініціатив є міжнародний студентський обмін «Діалог студентської єдності: Україна та Польща», реалізований за ініціативи Української асоціації студентів в рамках Українсько-Польських обмінів молоддю за підтримки Міністерства молоді та спорту України. Продовження даної ініціативи на національному рівні сприятиме не лише об'єднанню студентської спільноти, а й міжкультурному досвіду студентської молоді із різних куточків України та сприятиме процесу реінтеграції молоді з тимчасово окупованих території України та закордону. [54]

У процесі розбудови системи вищої освіти та її реформування важливо враховувати думку студентів, як основних стейкхолдерів освітнього процесу. Проте історія розвитку студентського самоврядування вичерпно показала нам кількість випадків, коли студентству доводилося виборювати та лобіювати забезпечення своїх інтересів чи їхнього розширення як на рівні університетів, так і на рівні держави.

Отже, наступною ґрунтовною складовою співпраці студентській інституції є адвокаційна, яка визначається як спроба представництва та захисту інтересів студентської громади перед різними інституціями, установами та, часом, і органами влади. Ця складова базується на принципах активного лобіювання та

впливу на прийняття рішень на різних рівнях для того, щоб студентство мало можливість висловлювати свою консолідовану думку та брати участь у формуванні політик, що безпосередньо впливають на освітній процес та їхнє дозвілля під час навчання.

3.2 Міжнародний контекст, як складова формування співпраці студентських самоврядних інституцій

У минулих розділах нашого дослідження ми з'ясували аспекти історичного розвитку студентського самоврядування у країнах Європи та світу. Пригадаємо, що «праобраз студентського самоврядування в сучасному його розумінні виникає одночасно з появою перших університетів Західній Європі», як свідчить у висновках свого дослідження науковиця Якуб. М. [55]

Усвідомивши «зрілість» студентського руху у країнах Європи, що починав зрощуватися ще починаючи із XII століття Болонському та Паризькому університетах, ми не будемо дивуватися у деякій розбіжності актуальних проблем і потреб студентів.

Проте це навпаки послугує для нас широким полем для пошуку нових перспектив та розвитку.

У сучасному світі студентські громадські організації та їхня взаємодія на міжнародному рівні стають одним із ключових елементів обміну ідеями та досвідом задля формування єдиної консолідованої студентської сили та єдності. У цьому контексті важливим є розуміння концептуальних засад співпраці між органами студентського самоврядування та громадською організацією «Українська асоціація студентів», зокрема через призму членства у Європейському союзі студентів.

Однією із ключових концепцій є взаєморозуміння та визнання ролі кожної зі сторін на міжнародній арені. Членство УАС у Європейському союзі студентів відкриває можливості для ОСС спільно розвивати стратегії, які враховують європейські стандарти та цінності. Продовження реалізації проєктів, як то міжнародний студентський обмін «Діалог студентської єдності» та розробка

інших програм обміну можуть стати платформою для подальшого розвитку спільних стратегій.

Ще однією складовою є активна підтримка та емпатія вирішення спільних проблем студентства. Студентські лідери органів студентського самоврядування, маючи підтримку Асоціації, можуть більш ефективно адвокатувати за розширення свої прав та розвиток ініціатив, спрямованих на покращення умов життя та навчання.

Поняття спільних проектів та ініціатив стає важливим засобом реалізації концепції взаємодії. Спільні заходи на міжнародному рівні дозволяють об'єднати зусилля для розв'язання глобальних проблем студентської громади, таких як мобільність, адаптація до нових умов, та формування студентського лідерства.

Питання поділу ресурсів стає неабияк важливим в контексті міжнародної взаємодії. Обмін інформацією, експертами та іншими ресурсами між органами студентського самоврядування та громадською організацією «Українська асоціація студентів» сприяє розвитку глобальних проектів та ініціатив, які можуть мати позитивний вплив на всю студентську спільноту.

Чим же нині опікуються студенти провідних університетів Європи та світу?

Один із актуальних напрямків, що береться до уваги молодими людьми у світі – питання ментального здоров'я. Студенти стикаються із академічним тиском під час освітнього процесу, соціальною ізоляцією та складністю пристосування до нового навчального середовища та спільноти, - усе це може призвести до підвищеної тривожності учасників освітнього процесу та спричинити складні ментальні проблеми. Враховуючи актуальність даного питання у розрізі українського контексту та повномасштабної війни в Україні, питання моніторингу ментального стану студента є пріоритетним завданням.

Роль національного студентського об'єднання у вирішенні цього питання постає у формуванні та пошуку інструментів задля забезпечення доступу учасникам освітнього процесу до служб психологічної підтримки у закладах освіти та моніторингу у онлайн форматі шляхом проведення систематичних

опитувань та лекцій, що сприятимуть підвищенню обізнаності щодо свого ментального стану.

Дієвим інструментом для підвищення обізнаності серед студентської молоді та свідомого сприйняття цієї проблеми є проведення інформаційної кампанії у закладах вищої освіти. Варто також розглянути доцільність проведення дослідження щодо необхідності виокремлення молоді, зокрема студентської, як окремої частини цільової аудиторії в рамках реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», адже студентство є доволі великою частиною суспільства, що упродовж останніх років переживає значних трансформацій у різних сферах свого життя. [56]

Ще однією рекомендацією окрім такого формату опитувань, є також створення та запровадження системи на прикладі такої, яка успішно реалізовується у Великобританії із 2005 року для проведення незалежного оцінювання «National Student Survey» та його аналізу. [57]

Національне студентське опитування має на меті надати можливість кожному студенту кожного закладу вищої освіти надати свою чесну та анонімну думку щодо низки аспектів під час навчання: якість викладання на курсі, задоволеність матеріально-технічною базою твого закладу освіти, якість освітнього процесу, дієвість механізмів вирішення конфліктних ситуацій тощо. Саме цей інструмент забезпечить ефективну взаємодію кожного студента із національним студентським об'єднанням, адже саме так він зможе надати свою неупереджену думку щодо свого закладу вищої освіти.

Підсумовуючи тему міжнародного контексту та досвіду для поглиблення та розвитку взаємодії органів студентського самоврядування, варто шукати можливості для впровадження європейського та міжнародного досвіду у вітчизняний простір вищої освіти, так і пам'ятати про наші унікальні особливості, що пов'язані із викликами нашого сьогодення.

ВИСНОВКИ

Опрацювавши досить широкий масив джерел і наукової літератури, вдалося простежити еволюцію поняття «студентського самоврядування», виокремити специфічні особливості функціонування студентських самоврядних інституцій у зарубіжних і, передусім, у вітчизняних ЗВО.

Аналіз досліджень українських і закордонних науковців дозволяє зробити чи не найголовніший висновок - студентське самоврядування стало невід'ємною складовою функціонування закладів вищої освіти, а участь і робота в керівних структурах студентських об'єднань органічно вписались до переліку ціннісних орієнтирів багатьох молодих людей.

Вітчизняне студентство все повніше усвідомлює, що через самоврядні об'єднання можна максимально повно реалізувати свої ідеї і плани. Важливими завданнями, які вирішують студентські самоврядні інституції, є участь здобувачів вищої освіти в управлінні університетами, вплив на якість освітніх послуг, сприяння освітній, науковій і творчій діяльності студентів, залучення студентських активістів до вирішення питань академічної мобільності, працевлаштування випускників тощо.

Залучення студентів до участі в роботі ОСС сприяє соціалізації молоді, допомагає у формуванні активної громадянської позиції, розвиває лідерські якості, суттєво впливає на ініціативність, уміння розуміти й розв'язувати проблему.

Євроінтеграційні процеси у формуванні вищої освіти передбачають подальшу демократизацію освітнього процесу, систему управління університетами, а відтак, відкривають нові перспективи розвитку студентського самоврядування.

На підставі опрацьованого матеріалу виокремимо деякі шляхи подальшого функціонування органів студентського самоврядування в українських закладах вищої освіти. Так, з метою підвищення ефективної роботи варто розширити повноваження самоврядних об'єктів студентів, більш повно і чітко виписати

правові гарантії як для керівних органів, так, безпосередньо для лідерів студентських організацій.

Законодавчої підтримки потребує ініціатива окремих студентських об'єднань задля максимальної консолідації зусиль української студентської молоді, особливо в скрутні для країни періоди. Більш детального вивчення й подальшого впровадження заслуговує досвід діяльності студентських об'єднань європейських країн. Це дозволить розширити сфери впливу ОСС на стан справ не лише в університетах на інституційному рівні, а й на національному в інших напрямках життєдіяльності суспільства. Зокрема, актуальними напрямками співпраці студентського самоврядування з місцевим самоуправлінням буде розв'язування екологічних проблем. Важливою умовою підвищення статусу незалежності ОСС від будь-яких суспільних інститутів буде вирішення питання дієвого інструменту для забезпечення фінансування для діяльності студентського самоврядування. Цю проблему варто розв'язати на державному рівні, розробивши методи моніторингу, а також закріпивши на законодавчому рівні заборону фінансування ОСС певними політичними партіями або об'єднаннями.

Окрім цього потребує і розробка нових підходів просвітницька робота з лідерами студентського самоврядування. Головна вимога до такої роботи – це системність і сучасність форм і методів. Як свідчить вітчизняний і зарубіжний досвід - лідерів та активістів потрібно постійно вчити і готувати до майбутньої діяльності.

Безперечно потребує розвитку міжнародний вектор діяльності студентського самоврядування. Студенти можуть і повинні розвивати народну дипломатію, адже наша держава потребує міжнародної підтримки не лише у військовій сфері, а й в інших напрямках суспільної життєдіяльності.

Надважливою умовою ефективної діяльності ОСС у всеукраїнському вимірі була і залишається проблема взаємодії різних студентських організацій і об'єднань. Пошук шляхів реальної співпраці, вибудова чіткої структури студентського самоврядування й зрозумілої всім ієрархічної «драбини» від

локального до національного рівня дозволять уникати дублювання в роботі, убезпечать від бажання «перетягувати ковдру» та забезпечать розвиток ефективної взаємодії та співпраці.

В основі критеріїв при визначенні рівня претензії на лідерство будь-якого студентського об'єднання мають бути: ефективний та дієвий досвід роботи в царині захисту прав і свобод студентів, взаємодія із органами влади та інституціями у сфері молодіжної політики та вищої освіти, конкретні напрацювання, що знайшли підтримку в студентському середовищі й визнання європейських та міжнародних молодіжних, й зокрема студентських самоврядних інституцій.

Урешті-решт українське студентство через свої активності в самоврядних організаціях має усвідомити власну відповідальність за успішність демократичних перетворень не лише в освіті, а й в інших сферах життя вітчизняного суспільства. Саме така громадянська позиція молоді буде запорукою успіху всіх реформ в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII : станом на 27 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII : станом на 4 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
3. Про Національну доктрину розвитку освіти : Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text>.
4. Кремень В. Освіта в контексті соціокультурних змін : монографія. Київ : День, 2008.
5. Мокляк В. Обґрунтування поняття «студентське самоврядування» в Україні та інтеграція до європейського освітнього простору. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. 2016. № 45. С. 145.
6. САМОВРЯДУВАННЯ – Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
7. Носовець Н. Проблеми студентського самоврядування в Україні та інтеграція до європейського освітнього простору. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. 2016. № 45. С. 146.
8. Швидкий С., Ступняк О. Становлення та розвиток студентського самоврядування в Україні. Рідна школа. 2014. № 3. С. 20–23.
9. Потока К. Суспільно-педагогічні умови організації студентського самоврядування у вищих навчальних закладів : кандидатська дисертація. Запоріжжя, 2008. 64 с.
10. Ящук І. Оптимізація діяльності органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах у контексті реалізації ідей А. С. Макаренка. Витоки педагогічної майстерності. 2008. № 4. С. 215.

11. Барбіна Є. Студентське самоврядування як школа ефективної співпраці майбутнього менеджера освіти з громадськими організаціями. Наука і освіта. 2012. С. 15.
12. Бірюкова М. Особливості функціонування сучасного студентського самоврядування в Україні та країнах Європи. Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут». 2017. № 29. С. 39.
13. Шпаківська О. Організація студентського самоврядування у практиці роботи вітчизняних та закордонних ВНЗ. Витоки педагогічної майстерності. 2013. № 11. С. 344.
14. University of Warsaw. URL: <https://en.uw.edu.pl/>.
15. Краснощок І. Умови ефективного розвитку студентського самоврядування. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. 2011. № 97. С. 157.
16. Ukraine. European Higher Education Area and Bologna Process. URL: <https://eha.info/page-ukraine>.
17. Кращенко Ю. Протиріччя розвитку студентського самоврядування. Вища школа. 2011. № 5-6. С. 117.
18. Грищук Р. Студентське питання. Дистанційна освіта, фінансування студрад, зміни до закону “Про вищу освіту”. Українська правда - Блоги. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/gryshhuk/619bc803d35a3/>.
19. Київський національний університет імені Тараса Шевченка. URL: <https://knu.ua/>.
20. Київський національний торговельно-економічний університет. Державний торговельно-економічний університет. URL: <https://knute.edu.ua/>.
21. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця (ХНЕУ імені С. Кузнеця). URL: <https://www.hneu.edu.ua/>.
22. Ужгородський національний університет. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/>.

23. Сумський державний університет. URL: <https://sumdu.edu.ua/uk/>.
24. Львівський національний університет імені Івана Франка. URL: <https://lnu.edu.ua/>.
25. Національний університет «Львівська політехніка». URL: <https://lpnu.ua/>.
26. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» ім. Ігоря Сікорського. URL: <https://kpi.ua/>.
27. Національний авіаційний університет. URL: <https://nau.edu.ua/>.
28. Національний університет біоресурсів і природокористування України. URL: <https://nubip.edu.ua/>.
29. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. URL: <https://pnu.edu.ua/>.
30. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. URL: <http://pnpu.edu.ua/>.
31. Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т. Г. Шевченка. URL: <http://chnpu.edu.ua/>.
32. Шевчук Г. Студентоцентризоване навчання в умовах сучасних освітніх викликів. Теорія і методика професійної освіти. 2023. Т. 2, № 63. С. 219.
33. European Higher Education Area and Bologna Process. URL: <https://www.ehea.info/page-student-centred-learning>.
34. Бахрушин В. Університет і студент. Освітня політика. Портал громадських експертів. С. 1.
35. Про затвердження Положення про Всеукраїнську студентську раду при Міністерстві освіти і науки України : Наказ МОН України від 03.09.2013 р. № 1260. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1633-13#Text>.
36. Шип Н. Інтелігенція в Україні. Інститут історії України. 2011. С. 170.
37. Шеїна Л. Студентське самоврядування як засіб соціалізації молоді : автореф. дисертація. Луганськ, 2010.
38. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності : Закон України від 15.09.1999 р. № 1045-XIV : станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1045-14#Text>.

39. Заєць С. В., Бережна Т. І. Результати онлайн-опитування «Студентське самоврядування та студентські організації у закладах вищої освіти». Аналітичний звіт /за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. К. С. Шапошникова. Київ : ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». 2023. 43 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1gcj1w_TpuHuU4wclok460WDTPziXItn8/view
40. Кращенко Ю. П. Виховання лідерських якостей майбутніх учителів у Полтавському молодіжному проекті «Школа місцевого і студентського самоврядування «Лідер майбутнього». Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – Тернопіль, 2011. № 3. С. 398–404.
41. Хриков Є., Кравченко О., Васильова Н. Світовий досвід взаємодії органів студентського самоврядування закладів вищої освіти з територіальними громадами. Держава та регіони. 2021. С. 96.
42. Учасники проектів Вікімедіа. Українська асоціація студентів. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Українська_асоціація_студентів.
43. Full Member Directory - European Students' Union. European Students' Union. URL: <https://esu-online.org/about/full-member-directory/>.
44. Історія УАС з 1999 року. Telegraph. URL: <https://telegra.ph/Istoriya-UAS-z-1999-roku-02-25>.
45. Статут громадської організації «Українська асоціація студентів» : Статут від 05.05.2019 р. URL: <https://drive.google.com/file/d/1npUuYby5ZFLeWzDeG05sLcGPAHY-HfxQ/view>.
46. Питання стипендіального забезпечення : Постанова Каб. Міністрів України від 12.07.2004 р. № 882 : станом на 21 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/882-2004-п#Text>.
47. Питання стипендіального забезпечення : Постанова Каб. Міністрів України від 12.07.2004 р. № 882 : станом на 21 трав. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/882-2004-п#Text>.

48. Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/>.
49. Erasmus+ KA2 «Quality Assurance System in Ukraine: Development on the Base of ENQA Standards and Guidelines». URL: <https://quaere.pwr.edu.pl>.
50. Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce : Ustawa of 20.07.2018 no. Dziennik Ustaw 2018 poz. 1668 : as of 1 October 2023. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20180001668>.
51. Parlament studentów Rzeczypospolitej Polskiej. PSRP. URL: <https://psrp.org.pl/en/>.
52. Про утворення Конкурсної комісії з відбору членів Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 22.11.2017 р. № 926. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/926-2017-п#Text>.
53. Типове положення про студентське самоврядування закладу вищої освіти : посібник. Київ : Українська асоціація студентів, 2023. 27 с. URL: https://drive.google.com/file/d/1eFD2CacW8vy5PzR4TST_aumztBa29XTs/view.
54. Про затвердження календарного плану на 2023 рік здійснення молодіжних обмінів відповідно до Договору між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Польща про Українсько-Польську Раду обміну молоддю : Наказ. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/Obminy_molodu/2023/3362.pdf.
55. Якуб М. С. Зародження студентського самоврядування в університетах західної Європи в епоху середньовіччя. Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. 2016. Т. 1, № 30. С. 68–75.
56. Всеукраїнська програма ментального здоров'я. Ти як? URL: <https://www.howareu.com/#techniques>.

57. About the NSS. National Student Survey. URL:
<https://www.thestudentsurvey.com/about-the-nss/>.

ДОДАТКИ

Додаток 1
Реєстр колективних членів
(повних та асоційованих)
ГО «Українська асоціація студентів»

Вінницька область	
КЧ-02-01	Рада студентського самоврядування Вінницького національного медичного університету ім. М. І. Пирогова
КЧ-02-02	Студентське самоврядування Вінницького національного технічного університету
КЧ-02-03	Рада студентського самоврядування Вінницького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
КЧ-02-04	Студентська рада Вінницького технічного фахового коледжу
КЧ-02-05	Студентська рада Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця)
КЧ-02-06	Студентська рада Вінницького національного аграрного університету
КЧ-02-07 (а)	Студентська рада Вінничини
КЧ-02-08	Студентська рада Вінницького транспортного фахового коледжу
Волинська область	
КЧ-03-01	Студентська рада Луцького національного технічного університету
КЧ-03-02	Студентська рада ВСП "Технічний фаховий коледж Луцького національного технічного університету"
КЧ-03-03	Студентська рада КЗВО "Волинський медичний інститут" Волинської обласної ради
КЧ-03-05	Студентська рада КЗВО "Луцький педагогічний коледж" Волинської обласної ради
КЧ-03-06	Студентська рада Волинського національного університету імені Лесі Українки
КЧ-03-07	Студентська рада Волинського фахового коледжу культури і мистецтв імені І. Ф. Стравінського Волинської обласної ради
Дніпропетровська область	
КЧ-04-01	Комітет молоді КВНЗ "Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки" Дніпропетровської обласної ради
КЧ-04-02	Студентська рада ДВНЗ "Криворізький державний педагогічний університет"
КЧ-04-03	Рада студентського самоврядування Державного університету економіки і технологій
КЧ-04-05 (а)	Громадська організація "Молодь Дніпра"
КЧ-04-06	Студентсько-курсантське самоврядування Донецького державного університету внутрішніх справ
КЧ-04-07	Молодіжний студентський парламент Дніпровського державного технічного університету
КЧ-04-08	Студентський парламент Криворізького фахового коледжу торгівлі та готельно-ресторанного бізнесу
КЧ-04-09	Рада студентів Дніпровського державного медичного університету
КЧ-04-10	Студентсько-курсантське самоврядування Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

КЧ-04-11	Студентський парламент ВНЗ "Університет імені Альфреда Нобеля"
КЧ-04-12	Рада студентів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
КЧ-04-13	Студентська рада ВНПЗ "Дніпровський гуманітарний університет"
КЧ-04-15	Рада студентів Дніпровський державний аграрно-економічний університет
КЧ-04-18	Студентська рада Криворізького національного університету
	Донецька область
КЧ-05-01	Студентська рада Маріупольського електромеханічного технікуму
КЧ-05-02	Студентська рада Донбаської національної академії будівництва та архітектури
КЧ-05-04	Рада студентського самоврядування Донецького національного медичного університету
КЧ-05-05	Студентська рада Маріупольського державного університету
	Житомирська область
КЧ-06-01	Студентський ректорат ДУ "Житомирська політехніка"
КЧ-06-02	Студентське братство Житомирського державного університету імені Івана Франка
КЧ-06-03	Студентська рада Житомирського кооперативного фахового коледжу бізнесу і права
КЧ-06-05	Студентська рада ВСП "Житомирський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету"
КЧ-06-06	Студентська рада ВСП "Фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну Поліського національного університету"
КЧ-06-07	Студентська рада Житомирського агротехнічного фахового коледжу
КЧ-06-09	Рада студентського самоврядування Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради
	Закарпатська область
КЧ-07-01	Студентська рада КЗВО "Академія культури і мистецтв" Закарпатської обласної ради
КЧ-07-02	Студентська рада Мукачівського державного університету
КЧ-07-03	Студентська рада ДВНЗ "Ужгородський національний університет"
КЧ-07-04	Рада студентів здобувачів вищої освіти Карпатського університету імені А. Волошина
КЧ-07-05	Студентська рада ВСП "Ужгородський торговельно-економічний фаховий коледж Державного торговельно-економічного університету"
КЧ-07-06	Студентська рада Ужгородського торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
	Запорізька область
КЧ-08-01	Студентська рада ТОВ "Бердянський університет менеджменту і бізнесу"
КЧ-08-04	Студентська рада Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
КЧ-08-05	Студентська рада Бердянського державного педагогічного університету
КЧ-08-06	Студентська рада Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного
	Івано-Франківська область
КЧ-09-01	Студентський парламент Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу
КЧ-09-02	Студентська рада ЗВО "Університет Короля Данила"

КЧ-09-03	Студентський сенат Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
КЧ-09-04	Студентська рада КЗФПО "Коломийський медичний фаховий коледж ім. І. Франка" Івано-Франківської обласної ради
КЧ-09-05	Студентський парламент ДВНЗ "Івано-Франківський національний медичний університет"
	Київська область
КЧ-10-01	Студентська рада КЗ Київської обласної ради "Білоцерківський гуманітарно-педагогічний фаховий коледж"
КЧ-10-02	Студентська рада ВСП "Васильківський фаховий коледж Національного авіаційного університету"
КЧ-10-03	Студентська рада Білоцерківського національного аграрного університету
КЧ-10-04	Студентський парламент Державного податкового університету
КЧ-10-05	Студентська рада ПВНЗ "Український гуманітарний інститут"
КЧ-10-06	Студентська рада Таращанського технічного та економіко-правового фахового коледжу
КЧ-10-07	Студентська рада Університету Григорія Сковороди в Переяславі
	Кіровоградська область
КЧ-11-02	Студентська рада Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка
КЧ-11-05	Студентський парламент Економіко-технологічного інституту імені Роберта Ельворті
	Луганська область
КЧ-12-02	Координаційна рада Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
КЧ-12-03	Студентське самоврядування ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"
	Львівська область
КЧ-13-02	Студентське самоврядування Львівського торговельно-економічного університету
КЧ-13-04	Ректорат студентського самоврядування Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
КЧ-13-05	Колегія студентів Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького
КЧ-13-06	Рада курсантського та студентського самоврядування Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
КЧ-13-07	Осередок студентського самоврядування ВНПЗ Львівський медичний фаховий коледж "Монада"
	м. Київ
КЧ-14-04	Студентський парламент Київського університету імені Бориса Грінченка
КЧ-14-06	Студентський парламент Національного медичного університету імені О. О. Богомольця
КЧ-14-09	Студентська колегія Національного університету "Києво-Могилянська академія"
КЧ-14-14	Студентська рада Київського національного лінгвістичного університету
КЧ-14-15	Студентська рада ПВНЗ "Європейський університет"
КЧ-14-17	Студентське самоврядування ТОВ "Політико-правовий коледж "АЛСКО"

КЧ-14-18	Молодіжна студентська рада Київського фахового коледжу архітектури, будівництва та управління
КЧ-14-19	Студентська рада ВСП "Київський фаховий коледж комп'ютерних технологій та економіки Національного авіаційного університету"
КЧ-14-20	Студентська рада Державного університету інфраструктури та технологій
КЧ-14-22	Студентська рада ПВНЗ "Київський медичний університет"
КЧ-14-24	Студентський парламент Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
КЧ-14-25	Студентський парламент ТОВ "Академія адвокатури України"
КЧ-14-28	Студентське самоврядування Національного університету охорони здоров'я України ім. П. Л. Шупика
КЧ-14-30	Студентська рада Київської муніципальної академії естрадного та циркового мистецтв
КЧ-14-31	Студентська рада ТОВ "ВНЗ "Американ Юніверсіті Київ"
КЧ-14-32	Студентська рада Відокремленого структурного підрозділу "Фаховий коледж інженерії, управління та землевпорядкування Національного авіаційного університету"
КЧ-14-33	Студентська рада Державного університету інформаційно-комунікаційних технологій
КЧ-14-34	Студентська рада Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»
	Миколаївська область
КЧ-16-01	Студентська рада Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
КЧ-16-02	Студентська рада КЗФПО "Новобузький фаховий педагогічний коледж" Миколаївської обласної ради
КЧ-16-03	Студентська колегія Чорноморського національного університету імені Петра Могили
КЧ-16-05	Орган студентського самоврядування Миколаївського юридичного коледжу Національного університету "Одеська юридична академія"
КЧ-16-06	Студентська рада ВСП "Фаховий коледж Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського"
	Одеська область
КЧ-17-01	Студентська рада Дунайського інституту Національного університету "Одеська морська академія"
КЧ-17-02	Студентська рада Одеського фахового коледжу економіки, права та готельно-ресторанного бізнесу
КЧ-17-04	Студентська рада ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського"
КЧ-17-05	Студентська рада Одеської національного технологічного університету
КЧ-17-06	Курсантсько-студентська рада Одеського державного університету внутрішніх справ
КЧ-17-07	Студентське самоврядування Міжнародного гуманітарного університету
КЧ-17-08	Студентська рада Одеського державного аграрного університету
КЧ-17-09	Студентська рада Національного університету "Одеська політехніка"
КЧ-17-10	Студентська рада Національного університету "Одеська юридична академія"
КЧ-17-11	Студентська рада КЗ "Одеський художній фаховий коледж ім. М. Б. Грекова"

КЧ-17-12	Рада студентського самоврядування ВСП «Фаховий коледж нафтогазових технологій, інженерії та інфраструктури сервісу Одеського національного технологічного університету»
КЧ-17-13	Студентське самоврядування Одеського національного медичного університету
	Полтавська область
КЧ-18-01	Студентська рада Національного університету "Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка"
КЧ-18-02	Студентський парламент Полтавського державного медичного університету
КЧ-18-03	Курсантсько-студентська рада Кременчуцького льотного коледжу Харківського національного університету внутрішніх справ
КЧ-18-04	Студентська рада Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка
КЧ-18-05	Студентська рада ВСП "Фаховий коледж управління, економіки і права Полтавського державного аграрного університету"
	Рівненська область
КЧ-19-01	Студентська рада Рівненського державного гуманітарного університету
КЧ-19-02	Громадська організація «ПАРЛАМЕНТ ДЗ „ЛУГАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ“»
КЧ-19-03	Студентсько-учнівський парламент ВСП "Рівненський технічний фаховий коледж Національного університету водного господарства та природокористування"
	Сумська область
КЧ-20-01	Студентське самоврядування Сумського національного аграрного університету
КЧ-20-02	Орган студентського самоврядування Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка
	Тернопільська область
КЧ-21-02	Студентський уряд Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка
КЧ-21-04	Університетська рада студентів Західноукраїнського національного університету
	Харківська область
КЧ-22-02	Студентський парламент Національного фармацевтичного університету
КЧ-22-03	Студентський парламент Харківської державної академії культури
КЧ-22-04	Студентський сенат Харківського національного університету міського господарства імені О. М. Бекетова
КЧ-22-07	Студентська рада Харківського національного університету мистецтв імені І. П. Котляревського
КЧ-22-12	Молодіжна організація Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця
КЧ-22-14	Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди
КЧ-22-15	Студентський сенат Української інженерно-педагогічної академії
КЧ-22-16	Студентський парламент Харківської державної академії фізичної культури
	Херсонська область
КЧ-23-01	Студентський парламент Херсонського державного університету
КЧ-23-02	Студентська рада Херсонського національного технічного університету

КЧ-23-03	Студентський парламент Херсонського державного аграрно-економічного університету
КЧ-23-04	Студентська рада Херсонської державної морської академії
	Хмельницька область
КЧ-24-01	Студентська рада Хмельницького національного університету
КЧ-24-02	Студентський рада Навчально-реабілітаційного закладу вищої освіти "Кам'янець-Подільський державний інститут"
КЧ-24-05	Студентське Віче Хмельницького кооперативного торговельно-економічного інституту
	Черкаська область
КЧ-25-01	Студентська рада Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
КЧ-25-02	Студентська рада Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького
КЧ-25-03	Студентська рада Черкаського державного технологічного університету
КЧ-25-04	Студентська рада Черкаського державного бізнес-коледжу
	Чернівецька область
КЧ-26-01	Студентська рада Чернівецького фахового коледжу технологій та дизайну
КЧ-26-02	Студентська рада Буковинського державного медичного університету
КЧ-26-03	Рада студентського самоврядування Чернівецького торговельно-економічного інституту Державного торговельно-економічного університету
	Чернігівська область
КЧ-27-01	Студентська рада ВСП "Ніжинський фаховий коледж Національного університету біоресурсів і природокористування України"
КЧ-27-03	Студентська рада Відокремленого підрозділу Національного університету біоресурсів і природокористування "Ніжинський агротехнічний інститут"
КЧ-27-04	Студентська рада ВСП "Фаховий коледж економіки і технологій Національного університету "Чернігівська політехніка"
КЧ-27-05	Студентська рада КЗ "Ніжинський фаховий медичний коледж" Чернігівської обласної ради
КЧ-27-06	Курсантське та студентське самоврядування Пенітенціарної академії України
КЧ-27-07	Студентська рада Національного університету "Чернігівська політехніка"
КЧ-27-08	Студентська рада ВСП "Фаховий коледж транспорту та комп'ютерних технологій Національного університету "Чернігівська політехніка"
КЧ-27-09	Студентська рада КЗ "Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв імені Марії Заньковецької" Чернігівської обласної ради
КЧ-27-10	Студентська рада КЗ "Чернігівський базовий фаховий медичний коледж" Чернігівської обласної ради
КЧ-27-11	Студентський парламент Національного університету "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка